Ἀριθ. 136—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ἕκτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἰσὶ ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἱπποδάμου, 6.

6 Αὐγούστου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ

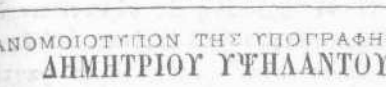

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ

Εἰκοσιοκταετὴς ἀφίκετο ἐν Ἑλλάδι ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης. Ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν ἦτο ἐπιτήδειος νὰ δελεάσῃ τοὺς ἀνθρώπους, διότι οὔτε ἀνάστημα, οὔτε ῥώμην, οὔτε φωνήν, οὔτε λόγον, οὔτε τρόπον εἶχεν. Ἀλλ' ἐκέκτητο ὀρθὸν, ἂν ὄχι λεπτὸν νοῦν· ἦτο ἀτρόμητος, καρτερικὸς καὶ φιλόπατρις ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἀνεδείχθη πάντοτε πρόθυμος νὰ θυσιάσῃ εἰς τὸ εὐγενὲς τοῦτο αἴσθημα τὴν ἰδίαν φιλοτιμίαν, δοὺς κατὰ τοῦτο παράδειγμα τὸ ὁποῖον ὀλίγους, ὡς μὴ ὤφελεν, εὗρε μιμητὰς παρ' ἡμῖν. Κατ' ἀρχὰς πειθόμενος ὅτι ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἀνάγκην ἀρχηγοῦ, ἐνόμισεν ὅτι δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὡς ἐκ τῆς αἴγλης τοῦ ὀνόματος τὸ ὁποῖον ἔφερε καὶ τῆς ἐντολῆς ἣν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἔλαβεν. Ἀποτυχὼν δὲ διὰ τὴν πεισματώδη τῶν προεστῶν ἀντίπραξιν, καὶ παθὼν πλείστας παρ' αὐτῶν ἀδικίας, καὶ ἰδὼν τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ δεινῆς ἀναρχίας κλυδωνιζομένην, δὲν ἐστασίασε ποτὲ κατὰ τῶν καθεστώτων, οὐδ' ἀπηλπίσθη ποτὲ περὶ τῆς τύχης τοῦ ἔθνους· διότι ἂν δὲν ἠδυνήθη νὰ κυβερνήσῃ ἄλλους, ἐπίστατο ὅμως τὸ κυβερνᾶν ἑαυτὸν, καὶ ἐγκαταλείψας πᾶσαν περὶ ἀρχῆς ἀξίωσιν, παρέμεινε μέχρι τέλους πιστὸς τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος πρόμαχος. Οὐ μόνον ἀσθενὴς ὢν τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ καχεκτικὸς τὴν κρᾶσιν ἀντέσχε, δι' ἀκαταβλήτου ἠθικῆς δυνάμεως, εἰς τὰς κακουχίας πολέμου διεξαγομένου ἐν μέσῳ μυρίων στερήσεων. Συμπεσόντος ποτὲ λόγου περὶ ὑποχωρήσεως ἔκ τινος πεδίου τῆς μάχης, εἶπεν ὅτι *δὲν ἠμπορεῖ νὰ φύγῃ*· ἐπειδὴ δὲ εἷς τῶν συναθλητῶν ἐν τῇ ἀφελείᾳ αὐτοῦ ἀνεφώνησεν ὅτι αὐτὸς θέλει τὸν ἐπάρει εἰς τοὺς ὤμους του τοσοῦτον ἐλαφρὸν ὄντα, ὁ Ὑψηλάντης διὰ τῆς φωνῆς ἐκείνης ἥτις ἐξήρχετο ἐκ τῆς ῥινὸς μᾶλλον ἢ ἐκ τοῦ στόματος «ναὶ, ὑπετονθόρυσε μειδιάσας, ἐλαφρὸν εἶναι τὸ σαρκίον τοῦτο, ἀλλ' ἡ καρδία αὐτοῦ βαρεῖα.»

Κ. Παπαρρηγόπουλος.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΥΨΗΛΑΝΤΩΝ

Ἀντιγράφομεν ἐνταῦθα τὴν γενεαλογίαν τοῦ Ὑψηλαντικοῦ οἴκου ἐκ τῆς ὑπὸ Βαρθολομαίου τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ συνταχθείσης περιγραφῆς τῆς νήσου Χάλκης: «Ἡ οἰκογένεια αὕτη κατάγεται ἐκ Τραπεζοῦντος, ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Ξιφιλίνου καὶ Ὑψηλάντου, μεγάλου Δομεστίκου καὶ γαμβροῦ ἐπὶ θυγατρὶ τῇ Εὐδοκίᾳ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ περὶ τὸ 1390 αὐτοκρατοροῦντος τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐκ τῆς οἰκίας ταύτης μετῴκησάν τινες εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἐν οἷς καὶ Ἰωάννης ὁ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντης, ὁ καὶ προσκυνητὴς τοῦ Ἁγίου Τάφου, μεγαλέμπορος ἐπίσημος. Τῶν δύο υἱῶν τούτου ὁ μὲν Μανουὴλ Ὑψηλάντης, χρηματίσας Ἀρχιγούναρης, ἴσχυσεν ὡς ἐκ τούτου ἀπὸ τοῦ 1700 μέχρι τοῦ 1730. Ὁ δὲ ἕτερος, Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης καλούμενος, καὶ χρηματίσας Ποστέλνικος, εἶτα καὶ Χάτμανος καὶ μέγας Ῥήτωρ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐγέννησεν υἱὸν Ἰωάννην, τὸν γενόμενον τὸ ἀξίωμα Ἄγαν, καὶ νυμφευθέντα τὴν ἐξ εὐγενῶν Σμαράγδαν Μαμωνᾶ, ὧν ἐγένετο ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Τούτου ἐγένοντο, θυγάτηρ μὲν Ῥαλοῦ, υἱοὶ δὲ Κωνσταντῖνος καὶ Δημήτριος· καὶ οὗτος μὲν ἐτελεύτησε νέος, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, ἡγεμονεύσας τῆς Οὐγγροβλαχίας τῷ 1802, καὶ ἀποθανὼν ἐν Ῥωσσίᾳ τῷ 1816, ἐνυμφεύθη Ῥαλοῦν τὴν τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχη θυγατέρα. Ἀποθανούσης δὲ ταύτης, ἔλαβε δευτέραν σύζυγον ἐξ εὐπατριδῶν τινα τῆς Βλαχίας, Ἐλισάβετ (Σάφταν), ἐξ ἧς ἔσχε πέντε υἱοὺς, Ἀλέξανδρον, Νικόλαον, Δημήτριον,[2] Γεώργιον καὶ Γρηγόριον, καὶ μίαν θυγατέρα, Μαρίαν, ὧν οἱ μὲν πρῶτοι ἀπέθανον ἄγαμοι· ὁ Γεώργιος, νυμφευθεὶς τὴν Μαρίαν, ἐγγόνην τοῦ Ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, ἐγέννησε θυγατέρα μόνην· ὁ δὲ Γρηγόριος, συζευχθεὶς Χαρίκλειαν, τὴν Νικολάου τοῦ Σκαναβῆ θυγατέρα, κατέλιπε, παρεκτὸς μιᾶς θυγατρὸς Ἐλισάβετ, καὶ υἱὸν ἐπίγονον (postume), τὸν διὰ τοῦτο κληθέντα ὁμωνύμως τῷ πατρὶ αὐτοῦ Γρηγόριον.»[3]

1. Ἕξη ἔτι, ἑκατοντοῦτις καὶ ἐπέκεινα, ἡ ἐμφρονεστάτη αὕτη γυνὴ, ἐπὶ τῆς καρατομίας τοῦ υἱοῦ της.
2. Ἀπεβίωσε τὸν Αὔγουστον τοῦ 1832 καὶ ἐτάφη ἐν Ναυπλίῳ ἐν περιοίπτῳ τῆς πόλεως.
3. Ὁ νῦν Πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις. Ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Βαρώνου Σ. Γ. Σίνα, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν υἱόν.

ΜΙΑ ΦΥΛΑΚΗ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Τὸ *Ζυντὰρ-καπουσοῦ* ἦτο μία τῶν φυλακῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὑπὸ τὴν φυλακὴν ταύτην διαβαίνων τις ἤκουε θρηνητικήν τινα ᾠδὴν ἐν εἴδει μυρολογίου, καὶ ἀναβλέπων πρὸς τὸ μέρος τοῦ τείχους, ὅθεν ἐξήρχετο ἡ φωνή, διέκρινε μορφὴν ἀνθρώπου, προφαινομένην ἔσωθεν τῶν σιδηρῶν τῆς θυρίδος κιγκλίδων, καὶ ἐπικαλουμένην τὴν συμπάθειαν τοῦ διαβάτου, ὅς τις οὐδέποτε σχεδὸν παρέλειπε νὰ ῥίψῃ τὸν ὀβολόν του εἰς τὸ παρηρτημένον ἀπὸ τοῦ τείχους *κασκίον* διὰ τοὺς φυλακωμένους. Τὸ *Ζυντὰρ* δὲν ἦτον ὅμως ἁπλῶς φυλακή, ὁποῖαι τῶν ἡμερῶν μας αἱ φυλακαί· διότι ἐντὸς αὐτοῦ *ἐστρεβλοῦντο*, παρεκτὸς τούτου, καὶ οἱ πολιτικῶς ἔνοχοι, πρὶν θανατωθῶσιν, ἵνα ὁμολογήσωσι ποῦ εἶχον κεκρυμμένα τὰ χρήματά των! Καὶ ἔζων πολλοὶ τῷ 1850, οἱ ὁποῖοι εἶδον πρὸ τεσσαράκοντα τριῶν χρόνων τὸν ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην προτείνοντα, ἀντὶ πάσης ἀποκρίσεως, εἰς τοὺς ὑποκάτωθεν τῆς θυρίδος ταύτης ἱσταμένους τολμηροὺς φίλους του, ἀπὸ τῶν κιγκλίδων αὐτῆς τὰς χεῖράς του περιδεδεμένας, καθὼς ὁ Σύριος Φερεκύδης ποτὲ, διείρων τὸν δάκτυλον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀπῆς τοῦ οἰκίσκου ὅπου κατέκειτο φθειριῶν, ἔλεγε πρὸς τοὺς φίλους του: *Χρωτὶ δῆλα!* Καὶ ἤρκει τοῦτο νὰ ἐννοήσωσιν ὁποῖα μαρτύρια ὑπέφερεν ὁ περίδοξος γέρων ἐντὸς τοῦ βαράθρου τούτου. Ἥμην τρισκαιδεκαετὴς, ὅταν περὶ τὰ 1810 ἤκουον τὸν ἰδιαίτερον γραμματέα καὶ συναθλητὴν τούτου τοῦ Ἡγεμόνος, Ἀδὰμ τὸν ἐξ Ἀγχιάλου, φιλοσοφοῦντα ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην Μονῇ τῆς Θεοτόκου, διηγούμενον τὰς φρικτὰς ἐκείνας στρεβλώσεις, εἰς τὰς ὁποίας καθυπεβλήθη ὁ ἀείμνηστος πρεσβύτης, ἐκτιθέμενος πρὸ τοῖς ἄλλοις καὶ γυμνὸς ἐν ὑπαίθρῳ κατὰ μῆνα Ἰανουάριον· ἀλλ' οὔτε τοῦτο, οὔτε τῶν ἁρμῶν του αἱ ἐξαρθρώσεις, οὔτε τῆς κεφαλῆς του ἡ μετὰ ἀστραγάλων περίσφιγξις, ἦτον (ἔλεγεν ὁ συμμέτοχος τούτων ὅλων Ἀδὰμ) παραβλητέα μὲ τὴν τῆς ἀϋπνίας βάσανον, διὰ τῆς ὁποίας ταλαιπωροῦντες αὐτὸν οἱ δήμιοι ὁλόκληρον ἑβδομάδα, τὸν ἔφερον εἰς ὑποβατικὴν κατάστασιν, καθ' ἣν, χωρὶς νὰ αἰσθάνηται, ἀπεκρίνετο εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις. Ἀλλ' ἀντεῖχεν εἰς ὅλα ταῦτα τριανταπέντε ἡμερονύκτια ὁ ἀοίδιμος, ἐξομολογούμενος καὶ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν Ἰώβ, ἄχρις οὗ τῇ 13 Ἰανουαρίου τοῦ 1807 ἐκαρατομήθη, καὶ ἡ μὲν κεφαλὴ αὐτοῦ ἐξετέθη, ὡς σύνηθες, εἰς τὴν τοῦ Μπὰμπ-ὑ-χουμαϊοὺν κόγχην, τὸ δὲ σῶμα ἐμβιβάσας εἰς πλοῖον ὁ δήμιος, περιέφερεν ὑπὸ τὰς οἰκίας τῶν συγγενῶν του, ἵνα τὸ ἀγοράσωσι πρὸς κηδείαν, ἐπιφωνῶν συχνάκις ὅτι ἔμελλεν ἄλλως νὰ τὸ ῥίψῃ εἰς τὸν βυθόν. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ φανῇ ἀγοραστὴς τοῦ πρασίμου τούτου, ὑποπτεύοντες ἅπαντες καὶ ἐν τούτῳ παγίδα τῆς ἐξουσίας, ἄχρις οὗ Ἰουδαῖός τις ἐκ τῶν τοῦ Κουρουὺ-τσεσμὲ ἐγχωρίων, καθ' ὑποβολὴν καὶ διὰ χρημάτων τινὸς αὐτῶν, τὸ ἠγόρασε διὰ 500 γρόσια, καὶ τὸ ἔθαψαν ὑπεράνωθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Σ. Δ. Βυζαντιος.

Ο ΔΥΣΜΟΡΦΟΣ

[Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ, ὑπὸ * Κ.]

Συνέχεια· ἴδε σελ. 488.

Δύσκολον νὰ συλλάβῃ τις σύμπτωσιν ἀπαισιοτέρων περιστάσεων ἀπὸ ἐκείνας, ὑφ' ἃς ὑπέκυπτεν ὁ λόρδος Σαινζερμαὶν, ἢ νὰ φαντασθῇ μέχρι τίνος σημείου καθίστατο ἡ Λιλία ἀναγκαία διὰ τὴν εὐτυχίαν του.

Ταπεινωθεὶς εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς συμπαθείας, ἔχων καρδίαν πλασθεῖσαν ν' ἀγαπᾷ ἀφ' ἧς ἡμέρας εἶχεν εἰσέλθει ἡ Λιλία εἰς τὴν οἰκογένειαν Βρανδῶνος καὶ αὐτομάτως προσηλώθη εἰς αὐτὸν, ᾐσθάνθη τὴν ζωὴν αὐτοῦ αἴφνης μεταβληθεῖσαν. Θερμανθεὶς ὑπὸ τῆς τρυφερότητος τῆς κόρης ταύτης, ᾐσθάνθη τὴν πληγωμένην ψυχὴν αὐτοῦ ἐπαναζῶσαν. Καθιστάμενος προστάτης της, ἀφιερούμενος εἰς τὴν ἀνατροφήν της, εἶχεν εὕρει ἐπὶ τέλους ἐνδιαφέρον ἐν τῷ τέως ἀπέλπιδι καὶ σκοτεινῷ αὐτοῦ βίῳ· τὸ ζωηρὸν πνεῦμα τῆς Λιλίας, ἡ θορυβώδης αὐτῆς εὐθυμία, αἱ ἀφελεῖς αὐτῆς ἑτοιμολογίαι καὶ αἱ ἀξιολάτρευτοι παραφοραί της τὸν ἐφαίδρυνον, ἐμποιοῦσαι λήθην εἰς τὰ δεινά του. Ἄ! πόσον ἦσαν εὐτυχεῖς ὡς ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή! Πάντα ταῦτα ἤδη δὲν ὑφίσταντο πλέον. Τὸ βαθὺ ἐκεῖνο πάθος, τὸ ἀπὸ τοσούτου χρόνου ὑπολανθάνον, ἐκραγὲν αἴφνης, μετέβαλε τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἐκείνη τὴν ὁποίαν εἶχε περιποιηθῇ καὶ ὁδηγήσει ὡς ἀδελφὴν, ἐξήγειρεν εἰς αὐτὸν ὡς ἐρωμένη ταπεινώσεως μόνον καὶ φόβου αἴσθημα· ἡ ἀθῶα ἐκείνη ἀφοσίωσις, τὴν ὁποίαν ἀμφότεροι ᾐσθάνθησαν ἀμοιβαίως, ἀγέρωχοι ἐπ' αὐτῇ, καθίστατο σήμερον ἔρως: ἔρως, ὅστις γνωστὸς καθιστάμενος, ἐφρόνει, εἰς αὐτὴν μὲν ἤθελεν ἐμπνεύσει τρόμον, ἐκεῖνον δὲ ἤθελε καταστήσει γελοῖον εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου. Ἐντεῦθεν αἱ ἀγωνίαι του, ὅταν ἐκείνη ἦτο πλησίον του, μολονότι δὲν ᾐσθάνθη τὴν δύναμιν νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀπουσίαν της.

Ἔβλεπον προφανῶς ὅτι ὁ λόρδος Σαινζερμαὶν ὀλίγον χρόνον ἔμελλε νὰ ζήσῃ ἀκόμη.

Τί ἐσκέπτετο ἡ μαρκησία; Δὲν ἔχω τὴν ἀπαίτησιν νὰ τὸ γνωρίζω· ἀλλ' οὐδέποτε εἶδον μεγαλητέραν μεταβολὴν εἰς ἀνθρώπινον πλάσμα. Καθ' ὅσον ἡ ὑγεία τοῦ προγονοῦ αὐτῆς ἐχειροτέρευε, κατὰ τοσοῦτον ἡ μαρκησία ἐφαίνετο ἀναγεννωμένη: ἡ ὄψις αὐτῆς ἐπανελάμβανε τὰ χρώματά της· τὸ βάδισμά της τὴν εὐστάθειάν του, τὸ μέτωπόν της τὴν γαλήνην του. Παρεῖχεν εἰς τὸν ἀσθενῆ δείγματα ἐνδιαφέροντος, μετ' ἀνησυχίας ζητοῦσα πληροφορίας περὶ τῆς ὑγείας

του καὶ μὴ παύουσα νὰ μαρτυρῇ εἰς αὐτὸν τὴν τρυφερωτάτην ἀφοσίωσιν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἔπαιζεν ἐντελέστατα τὸ πρόσωπον μητρὸς ἀφωσιωμένης καὶ ἀγαπώσης.

— Ὁποῖος ἄγγελος! μοὶ ἔλεγεν ἡ Ἰούδη· συγκινεῖταί τις ἀληθῶς, βλέπων αὐτήν. Ἦλθεν ἡ ἰδία σήμερον εἰς τὴν πόλιν, διὰ νὰ μοὶ εἴπῃ περὶ τοῦ γάλακτος τῆς ὄνου. Γνωρίζεις, ἀδελφέ μου, ὅτι ὁ κύριος Ντὶν ἔχει μίαν ὄνον; Σοὶ τὸ εἶπον.

— Πρὸς τί, ἀγαπητή μου Ἰούδη; Ὁ λόρδος Σαινζερμαὶν δὲν λαμβάνει ὄνειον γάλα.

— Ὦ! πῶς δύνασαι νὰ λαλῇς τοιουτοτρόπως; Ἡ μαρκησία ἐπεθύμησε νὰ μὲ πληροφορήσῃ—ὁπόσον γλυκεῖα εἶναι ἡ φωνή της!—ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ τι καλλίτερον διὰ τὴν ἀνάρρωσίν του.—Δὲν φρονεῖτε τοιουτοτρόπως, κυρία Οὐίλσων; προσέθηκεν. Ἄ! εἶμαι πολὺ ἀνήσυχος καὶ σκοπεύω νὰ γράψω εἰς τὸν πατέρα του. Ὁ κίνδυνος εἶναι σπουδαῖος. Δὲν εἶναι τοιαύτη καὶ ἡ γνώμη τοῦ κυρίου Οὐίλσωνος;—Ἀπεκρίθην ὅτι δὲν ἐγνώριζον κατὰ βάθος τὴν σκέψιν σου, ἀλλ' ὅσον δι' ἐμὲ, προσέθηκα, δὲν ἐλπίζον. Τότε οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἐπληρώθησαν δακρύων καὶ μοὶ εἶπεν: Ὁποία ἀπώλεια ἤθελεν εἶναι τοῦτο διὰ τὴν οἰκογένειάν του, δι' ὅλον τὸν τόπον, ἰδιαιτέρως δὲ δι' ἐμέ! Διότι γνωρίζετε, ὅτι πάντοτε μοὶ ἔδειξε μεγάλην φιλίαν καὶ εἶμαι δι' αὐτὸν περισσότερον παρὰ μήτηρ. —Πόσον εἶναι γενναία!... Πτωχὴ γυνὴ, ἥτις πάντοτε εἶχε τὸν υἱόν της μακρὰν τῶν κτημάτων του!

— Δι' ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, Ἰούδη, ἀνέκραξα ἐπὶ τέλους ἀνυπόμονος, παῦσον ἅπαξ διὰ παντὸς τὸ αἰώνιον τοῦτο τροπάριον! Τί ἐννοεῖς λέγουσα κτήματά του; Ποτὲ δὲν ἀνῆκον εἰς αὐτὸν, καθὰ δὲ ἐλπίζω, δὲν θέλουσι τῷ ἀνήκει καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Ἐπέστρεψα τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἰς τὸν πύργον. Ὁ λόρδος Σαινζερμαὶν ἦτο πολὺ ἀσθενής· μόλις ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ ἐκ τῆς ἀδυναμίας του. Τὸν εὗρον κλαίοντα,—ἦτο ἡ πρώτη φορὰ, καθ' ἣν τὸν ἔβλεπον οὕτως·—ἀνεγίνωσκε βιβλίον, τὸ ὁποῖον, παρατηρήσας με, ἀπέκρυψεν ἐν σπουδῇ ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του.

— Φοβοῦμαι τῷ εἶπον ὅτι εἶσθε ὀλιγώτερον καλὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην.

— Ὄχι χειρότερα, ὄχι χειρότερα· ἀλλ' εἶμαι τεταραγμένος, συγκεκινημένος, πληγωμένος μέχρι τοῦ βάθους τῆς καρδίας. Ἄ! φίλε μου, δὲν κρύπτω τίποτε ἀπὸ σᾶς!... Ἓν παιδίον ἤθελεν αἰσχυνθῇ ν' ἀφεθῇ νὰ καταβληθῇ τοιουτοτρόπως! Ἀπώλεσα λοιπὸν πᾶσαν τὴν ἐνέργειάν μου;..—Οὐδέποτε ἠθέλετε μαντεύσει, ἐπανέλαβε μετά τινα στιγμὴν, τὸ αἴτιον τῆς καταστάσεώς μου ταύτης.. Ἰδού· εἶναι τὸ βιβλίον τοῦτο. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὸ εἶχον δώσει εἰς ἐκείνην, ὅταν ἦτο ἀκόμη παιδίον. Τὸ ἀνέγνωσε πολλάκις, καὶ τώρα ἰδοὺ αὐτὸ μεταβεβλημένον σχεδὸν εἰς ῥάκη. Ἄ! τὴν ἀναγνωρίζω καλῶς, τὴν πτωχὴν μικράν!... Ποτὲ δὲν ἀνέγνωσα τὴν ἱστορίαν ταύτην, ἥτις εἶναι ἀληθῶς περιπαθής.

Ἔλαβε τὸ βιβλίον καὶ μοὶ ἔδειξε τὸν τίτλον. Ἦτο μαγικόν τι διήγημα φέρον τὸν τίτλον: *Ζεμύρη καὶ Ἀζὼρ, ἢ ἡ Ὡραία καὶ τὸ ζῶον.*

— Ἄ! ἂν ἠδύναντο νὰ ἐπανέλθωσιν οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι· ἂν ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς δυσμορφίας μου εἶχον τὴν συνείδησιν ὅτι ἐγκρύπτω μαγευτικήν τινα δύναμιν ἔρωτος, πόσον ἤθελον ταπεινωθῇ καὶ ἐγὼ ἐπίσης! μετὰ πόσης χαρᾶς ἤθελον ἐπικαλεσθῇ, ἤθελον γονυπετήσει, πῶς ἤθελον ἐξικετεύσει, ἀπαραλλάκτως μὲ τὸν ἥρωα τοῦ συγκινητικοῦ τούτου διηγήματος! Φεῦ! φεῦ! ἡ ἀγωνία μου πολλάκις ὑπερβάλλει πάσας τὰς δυνάμεις μου!

Ἦτο φρικωδῶς τεταραγμένος, ὅλον δὲ τὸ σῶμά του ἔρριπτεν ὑπὸ τὰς προσπαθείας του ὅπως ἀναστείλῃ τὴν συγκίνησίν του. Ἐπὶ τέλους, μεταχειρισθεὶς πάσας τὰς δυνάμεις του, ἀνεστράφη ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου του καὶ ἔπεσεν εἴς τινα πυρετώδη νάρκην, ἔχων τὴν χεῖρα τεταμένην κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Ἐφαίνετο ἐξηντλημένος.

Κεκρυμμένος εἰς τὴν ὀπὴν ἑνὸς τῶν βαθέων ἐκείνων παραθύρων, δὲν τὸν ἐγκατέλιπον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν· εἶχον τὴν καρδίαν διερρηγμένην ὑπὸ τῆς θλίψεως καὶ τῆς ὀδύνης, ὁπόταν ἡ Λιλία, ἀκροποδητὶ βαδίζουσα, εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον. Ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρα δεσμίδα ἐκ ρόδων—θαυμασίων ρόδων, τῶν ὁποίων αἱ φυτεῖαι εἶχον ἔλθει δι' αὐτὴν ἐκ Νορμανδίας τῇ διαταγῇ τοῦ λόρδου Σαινζερμαίν.

Ἐπλησίασε μετὰ προφυλάξεως, καὶ, βλέπουσα αὐτὸν ἀποκοιμηθέντα, πιστεύουσα δὲ ἑαυτὴν μόνην, ἔθεσε τὰ ῥόδα παρὰ τὸ βιβλίον του, ἔπειτα διέμεινεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνθέρμως προσηλωμένους ἐπὶ τοῦ ὠχροῦ καὶ κατεσκληκότος ἐκείνου προσώπου. Αἴφνης εἶδον αὐτὴν γονυπετοῦσαν, κλίνουσαν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐναγκαλιζομένην τὴν χεῖρά του. Ἐκεῖνος εἶχε κινηθῇ: τότε δὲ ἐκείνη ἐστράφη ζωηρῶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἔφυγεν.

Ἐξεπλάγην ὑπὸ τῆς ἐρυθρότητος αὐτῆς, ἀλλ' ἀπέδωκα αὐτὴν εἰς τὸν βαρὺν τῆς ὥρας τοῦ ἔτους καύσονα.

Ἠγρύπνησα καθ' ὅλην τὴν νύκτα πλησίον τοῦ λόρδου Σαινζερμαίν. Ἐν τούτοις οὐδὲν εἶπον εἰς αὐτὸν ἐξεγερθέντα περὶ τοῦ γεγονότος, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξα μάρτυς, φρονῶν ὅτι πᾶσα εὐάρεστος ἢ δυσάρεστος συγκίνησις ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ εἰς αὐτὸν θανάσιμος.

Τῇ ἐπαύριον ἐνόμισα καθῆκόν μου νὰ εἰδοποιήσω ἐπισήμως τὴν μαρκησίαν ὅτι ἐθεώρουν

τὸν λόρδον Σαινζερμαὶν ἐν καταστάσει κινδύνου διατελοῦντα, καὶ ὅτι διετέλουν εἰς ἀπελπισίαν σχεδὸν περὶ τῆς ζωῆς του.

Ἡ μαρκησία εὑρίσκετο ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ αὐτῆς δωματίῳ, ἔχουσα ἐνώπιον αὐτῆς ἐπὶ τῆς τραπέζης ἄπειρον σωρείαν σημειώσεων καὶ λογαριασμῶν. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀρίξεώς μου ἀνεγίνωσκεν ἐπιστολὴν τοῦ λόρδου Λουδοβίκου, ὅστις, καθὰ βραδύτερον ἔμαθον, ἐξέθετεν αὐτῇ τὰς στενοχωρίας του, τὰ κολοσσαῖα χρέη του, τὰ ὁποῖα ἠδυνάτει νὰ πληρώσῃ.

Δευτερότοκος, ἄνευ περιουσίας καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἔλεγεν ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ὅτι ἔβλεπεν ἑαυτὸν ἀπειλούμενον νὰ ἐκπατρισθῇ.

Ἀνήσυχος ἔριψε πρός με τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡ μαρκησία. Οὐδέποτε πρόσωπον ἐξέφρασε καθαρώτερον τὴν θλίψιν, τὴν ἀνησυχίαν, τὴν κόπωσιν.

— Σεῖς, κύριε Οὐΐλσων; Εἰς τί ὀφείλω τὴν τιμὴν τῆς ἐπισκέψεώς σας;

— Κυρία, λυποῦμαι ὅτι γίνομαι κομιστὴς λυπηρᾶς εἰδήσεως.

— Πῶς;... πῶς;... ἀνέκραξε διὰ φωνῆς συνεσφιγμένης. Τί ἀκόμη; Ὁ υἱός μου, ὁ λόρδος Λουδοβίκος;

— Κυρία, δὲν γνωρίζω ἂν συνέβη τι εἰς τὸν λόρδον Λουδοβίκον· ἀλλ' ὁ λόρδος Σαινζερμαὶν...

— Ἀ! λοιπόν! τί τρέχει;

Ἡ φωνὴ αὐτῆς ἔλαβεν αἴφνης τόνον δυσθυμίας.

— Εἶναι κάκιστα.

— Ὦ! ὡς συνήθως, ὑποθέτω: μία τῶν ὀχληρῶν ἐκείνων προσβολῶν τῶν ἀνανεουμένων συνήθως, καὶ αἵτινες καθιστῶσιν αὐτὸν καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν του βάρος.

— Καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, προσέθηκα κατ' ἐμαυτόν.

— Φοβοῦμαι, κυρία, ὅτι εἶναι χειρότερα παρὰ τὸ σύνηθες, χειρότερα παρ' ὅ τι ὑπῆρξε ποτέ.

— Φρονεῖτε;... ἀληθῶς; Τί ἔχει λοιπόν;

— Ἡ ζωή του ἐκλείπει βραδέως. Αἱ δυνάμεις του ἐλαττοῦνται καθ' ἑκάστην. Δὲν πρέπει ν' ἀποκρύψω ἐπὶ πλέον τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τῆς εὐγενείας σας. Μοὶ εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ προσθέσω ὅτι ὁ μαρκήσιος πατήρ του ἔπρεπε—κατὰ τὴν γνώμην μου τοὐλάχιστον—νὰ εἰδοποιηθῇ ἄνευ ἀναβολῆς περὶ τοῦ κατεπείγοντος κινδύνου... Ἐντός τινων ἑβδομάδων, ἐντός τινων ἡμερῶν ἴσως ὁ θάνατός του εἶναι βέβαιος, εἶπον βαθέως συγκεκινημένος.

Ἡ μαρκησία μὲ ἠκροάσθη ἐν βαθυτάτῃ σιγῇ, ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους ἐπὶ τῶν πρὸ αὐτῆς εὑρισκομένων ἐγγράφων. Εἶδον τὰ νέφη τοῦ μετώπου της διαλυόμενα βαθμηδὸν, καὶ κατευναζόμενον τὸ ἀνήσυχον αὐτῆς ἦθος. Τότε, δι' ἑνὸς στεναγμοῦ,—ἢ μᾶλλον διά τινος τῶν μακρῶν καὶ βαθειῶν ἐκείνων ἀναπνοῶν, τὰς ὁποίας ἀποσπᾷ ἀφ' ἡμῶν ἡ ἀνακούφισις ἀνυποφόρου ἐπὶ τῆς καρδίας βάρους,—ἐδίπλωσε βραδέως τὰ ἔγγραφα, τὰ κατέταξε μετὰ φροντίδος εἰς τὸ γραφεῖόν της, καὶ δεικνυμένη αἴφνης ὅτι ἀναμιμνήσκεται τὴν παρουσίαν μου, ἐστράφη πρός με καὶ δι' ὕφους, τὸ ὁποῖον προσεπάθει νὰ καταστήσῃ ἀνήσυχον:

— Εἶναι τῳόντι θλιβεραὶ εἰδήσεις, κύριε Οὐΐλσων, αἵτινες θέλουσι λυπήσει πάντας ἐν τῇ οἰκογενείᾳ πλέον παρ' ὅ τι ἠδυνάμην νὰ σᾶς εἴπω. Θέλω γράψει εἰς τὸν μιλόρδον.

Ἐχαιρέτισα καὶ ἀπεσύρθην, χωρὶς οὔτε λέξιν νὰ προσθέσω. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ μαρκήσιος ἔφθασεν εἰς Βρανδῶνα. Ὁ λόρδος Σαινζερμαὶν ἦτο ἀσθενέστερος ἔτι τὴν στιγμὴν ταύτην, ἀλλ' ὑπὸ τῆς θέας τοῦ πατρὸς ἐφάνη ἐμψυχούμενος ὀλίγον· ἐπαρηγορήθη τοὐλάχιστον ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς θλίψεως τοῦ μαρκησίου, καταπραϋνθείσης τῆς πικρίας τῶν σκέψεών του.

— Οὐδέποτε ἐπίστευον ὅτι ὁ πατήρ μου μ' ἠγάπα τόσον, μοὶ εἶπεν. Ἀπὸ γενετῆς ὑπῆρξα δι' αὐτὸν τόσον μέγα ἀντικείμενον θλίψεως! Εἶμαι εὐγνώμων εἰς αὐτὸν διὰ τοιαύτην ἀφοσίωσιν, καὶ ἐπεθύμουν νὰ ζήσω ὀλίγον, ὅπως τῷ ἀποδείξω τὴν εὐγνωμοσύνην μου. Ἀλλὰ φεῦ! εἶναι ἀδύνατον.

Ἡ κατοικία τοῦ λόρδου Σαινζερμαὶν, ἤδη ὅτε ἡ ζωὴ αὐτοῦ παρεῖχεν ἀπελπισίας, δὲν ἦτο κενὴ φίλων: ἡ μητρυιὰ αὐτοῦ, αἱ ἀδελφαὶ, αὐτὴ ἡ Γαλλὶς διδασκάλισσα ἡμιλλῶντο τίς νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν πλείονας περιποιήσεις.

Ἀπεδέχετο αὐτὰς μετ' ἐγκαρτερήσεως, μετά τινος εὐγνωμοσύνης μάλιστα, ἀλλ' ὀλίγην εὕρισκεν ἐν αὐταῖς παραμυθίαν. Ἡ δὲ Λιλία, ἀπολεσθεῖσα οὕτως εἰπεῖν ἐν τῷ μέσῳ ὅλων τούτων τῶν πολυασχόλων ἀνθρώπων, ὑπὸ οὐδενὸς προσείχετο, αὐτὸς δὲ ὁ λόρδος Σαινζερμαὶν σπανίως ἀπηύθυνεν αὐτῇ τὸν λόγον.

Ἐξεπλάγην ὅτι οὐδεὶς ἐμάντευσε τὴν αἰτίαν τῆς παραδόξου ταύτης νόσου. Ἡ Λιλία... δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω· ἀλλ' οἱ ἄλλοι οὐδέποτε ἐφάνησαν τὸ ἐλάχιστον ὑποπτευθέντες. Τὰ ἐναργέστατα πράγματα ἐνίοτε προξενοῦσι τὴν ὀλιγωτέραν ἐντύπωσιν.

Προφανῶς οὐδέποτε εἶχον ἀναγνώσει τὴν ἱστορίαν τοῦ Σελεύκου καὶ τῆς Στρατονίκης. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἔβλεπον ἐν τῇ καταστάσει τοῦ δυστυχοῦς τούτου νεανίου πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ περιγραφέντα συμπτώματα. Ἅμα παρετήρει τὴν Λιλίαν, τὸ μέτωπον αὐτοῦ ἐκαλύπτετο αἰφνιδίως ὑπὸ βιαίου ἐρυθήματος, ἡ δὲ καρδία του ἐπάλλετο βιαίως· ἡ φωνή του ἔτρεμε, μόλις καθισταμένη καταληπτή, ὅταν ἐκ συγκυρίας ἀπηύθυνεν αὐτῇ τὸν λόγον, μολονότι ὑπεκρίνετο λαμβάνων ὕφος ἀπρόσεκτον ἢ ἀδιάφορον.

Ἡ Λιλία εἰσήρχετο σπανιώτατα εἰς τὸν θάλαμόν του, ὁλόκληρον δέ τινα ἡμέραν δὲν ἐφάνη. Τὴν ἑσπέραν τῆς ἐπαύριον μὲ προσεκάλεσε

παρ' αὐτῇ. Ἦτο κλινήρης, ἀσθενὴς, πολὺ ἀσθενής. Παραμεληθὲν κρυολόγημα μετετράπη εἰς πλευρῖτιδα, ὁ δὲ κίνδυνος κατέστη ἀμέσως σοβαρός, ἐπικείμενος.

Ἐξέφρασα ἀνωτέρω κατηγορίας κατὰ τῆς χαριεστάτης ταύτης νεάνιδος ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τοῦ χοροῦ· ἐντούτοις ἀναγνωρίζω ὅτι ἦσαν ἄδικοι. Ἐπὶ τέλους δύναταί τις νὰ τὴν μεμφθῇ, ὅτι προὐτίμησε τὸν ἕνα ἀδελφὸν τοῦ ἑτέρου, καὶ ὅτι ὑπεξέφυγε πάθος, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἤθελε δυνηθῇ νὰ συμμερισθῇ; Τῇ ἀληθείᾳ ὑπῆρξα ἄδικος, ἀλλὰ δὲν ὤφειλον ἐπὶ πλέον νὰ ἦμαι τοιοῦτος. Ἡ γλυκύτης αὐτῆς, ἡ ὑπομονὴ, ἡ ἀγαθότης, ἡ ἐγκαρτέρησις διαρκούσης τῆς θλιβερᾶς ταύτης νόσου ὑπῆρξαν ἀντάξιαι τοῦ καθηγητοῦ αὐτῆς καὶ διδασκάλου. Μάλιστα, ὁ λόρδος Σαινζερμαὶν εἶχε πράγματι καταστήσει τὴν εὔθυμον καὶ τρελλὴν ἐκείνην κόρην γυναῖκα ἐφάμιλλον αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς καρδίας. Ἀ! πῶς συνεπάθουν ἐπὶ τῇ δυστυχίᾳ αὐτοῦ, λαμβάνων καθ' ἑκάστην στιγμὴν νέα δείγματα τῆς ἐκλεκτῆς ταύτης φύσεως! Πόσον κατενόουν ἤδη τὸν ἔρωτα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπελπισίαν!

Οὐδέποτε ἐκείνη ἀπήγγειλε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἴτε ἐπὶ παρουσίᾳ μου, εἴτε ἐνώπιον τῆς κυρίας Καρτβράϊτ, τῆς διαρκοῦς καὶ ἀφωσιωμένης αὐτῇ νοσοκόμου. Πτωχὴ μικρὰ Λιλία! Τρομερὰ ἀγωνία ἤρχετο προστιθεμένη εἰς τοὺς ὀξεῖς φυσικοὺς αὐτῆς πόνους. Ἐφρόνουν ὅτι σπουδαίως ἐκινδύνευε, νυχθημερὸν δὲ ἠγρύπνουν παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν της, φροντίζων περὶ αὐτῆς, ὡσεὶ ἦτο ἰδία θυγάτηρ μου. Ἀλλὰ φεῦ! ἡ ἐπιστήμη μου ἦτο ἀνίσχυρος, οὐδεμίαν δὲ διετήρουν πλέον ἐλπίδα.

Ἑσπέραν τινὰ ἐκαθήμην πλησίον της,—οὐδέποτε θέλω λησμονήσει τὴν στιγμὴν ἐκείνην· ἡ σελήνη ἀνέτελλε τηλαυγὴς καὶ ἀκτινοβόλος, ἐπιφαινομένη ὑπεράνω τῶν μεγάλων δένδρων, ἐν τῇ νυκτερινῇ γαλήνῃ, διακοπτομένῃ μόνον ὑπὸ τοῦ θορύβου μεμακρυσμένου καταρράκτου, ἢ ὑπὸ τοῦ ἄσματος τῆς ἀηδόνος. Ἡ ἀμυδρὰ αὐτῆς ἀκτινοβολία, εἰσδύουσα διὰ τοῦ ἡμιανοίκτου ἀρχαίου γοτθικοῦ παραθύρου, ἐφώτιζεν ἐν ἀφθονίᾳ τὸ πάτωμα καὶ τὴν κλίνην.

Φρονῶν ὅτι ἡ Λιλία ἐκοιμᾶτο καὶ φοβούμενος μὴ ἡ λάμψις αὕτη ταράξῃ τὸν ὕπνον της, ἐξηγέρθην ἐν σιγῇ ὅπως καταβιβάσω τὰ παραπετάσματα. Παρετήρησα ὅτι ἠγρύπνει. Ἦτο ἐστηριγμένη ἐπὶ τοῦ βραχίονός της, δύο θαλερὰ δάκρυα ηὐλάκιζον τὰς παρειάς της· ἐφαίνετο ἀπορροφηθεῖσα ὑπὸ ἀφώνου τινὸς μελέτης. Ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρα πρᾶγμά τι, τὸ ὁποῖον ἔθλιβε στερεῶς ἐπὶ τῆς καρδίας. Μὲ ἤκουσεν ἐξεγειρόμενον, σκεπτικὴ ἐπί τινας στιγμὰς μὲ ἠτένισε, καὶ ἔπειτα μοὶ εἶπε μετὰ δισταγμοῦ:

— Κύριε Οὐΐλσων, μέλλω ν' ἀποθάνω;

— Δὲν πιστεύω, ἀγαπητὸν τέκνον μου.

— Ἀλλ' εἶναι δυνατόν; Διατελῶ εἰς κίνδυνον. Αἰσθάνομαι ἐμαυτὴν τόσον ἀδύνατον.. Καὶ ἔπειτα,—τὰ δάκρυα αὐτῆς ἔρρευσαν ἀφθονώτερα,—εἶμαι τόσον δυστυχής!

— Σεῖς δυστυχής;.. Σεῖς, πτωχὸν τέκνον μου! Τί δύναται νὰ σᾶς καθιστᾷ τόσον δυστυχῆ;

— Εἴμεθα κατάμονοι;

— Καθ' ὁλοκληρίαν μόνοι.

— Τότε θέλω λαλήσει, ἐνόσῳ ἔχω ἀκόμη δύναμιν.... Σᾶς παρακαλῶ, ἔλθετε πλησίον μου, ἀγαπητὲ κύριε Οὐΐλσων.

Ἐπλησίασα καὶ ἐκάθησα πλησίον τῆς κλίνης της.

Ἤνοιξε τὴν χεῖρά της.

— Τὸ ἐνθυμεῖσθε, εἶπεν.

Ἦτο τὸ ἀδαμαντοκόλλητον μετάλλιον, τὸ περιλαμβάνον τοὺς βοστρύχους τοῦ λόρδου Σαινζερμαίν.

— Ἤσθε ἐκεῖ τὴν μοιραίαν ἐκείνην νύκτα, καθ' ἣν μοὶ τὸ ἔδωκεν. Ὦ! κύριε Οὐΐλσων, διατί ὑπῆρξε τόσον ἀγαθός; διατί ὑπῆρξε τόσον ἀφωσιωμένος;... Καὶ πάντα ταῦτα διά...

— Διὰ τί, ἀγαπητὸν τέκνον;

— Διὰ νὰ μὲ καταστήσῃ τόσον δυστυχῆ... τόσον δυστυχῆ!...

— Ἀγαπητή μοι δεσποινὶς Χὸρν, διατί νὰ ἦσθε τόσον δυστυχής;

— Φεῦ! φεῦ!—καὶ αἱ παρειαὶ αὐτῆς, οἱ κρόταφοι αὐτῆς, μηδὲ τῶν χειρῶν της ἐξαιρουμένων, ἐκαλύφθησαν ὑπὸ αἰφνιδίου ἐρυθήματος,—δὲν τὸ ἐννοεῖτε;... Ἐκεῖναι μοὶ εἶπον ὅτι δι' οὐδένα ἦτο τοῦτο μυστήριον... δι' *οὐδένα!* καὶ ὅτι διὰ παντὸς ἐταπεινώθην εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἀλλ' ἤδη, ὅτε μέλλω ν' ἀποθάνω.... δύναμαι νὰ λαλήσω ἐπὶ τέλους, χωρὶς νὰ θεωρηθῶ ὕποπτος ἐπὶ ταπεινότητι καὶ ἐπὶ ἀποτροπαίοις σχεδίοις συμφέροντος. Ὦ! πόσον ὀλίγον μὲ ἐγνώριζον! Δύναμαι νὰ ὁμολογήσω ἐν τῇ ἐπιθανατίῳ κλίνῃ πόσον τὸν ἐτίμων καὶ τὸν ηὐλόγουν!.. πόσον ἐδεόμην ὑπὲρ αὐτοῦ!... πόσον τὸν ηὐχαρίστουν ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς καρδίας μου! πόσον τὸν... Ὦ! κύριε Οὐΐλσων, εἶσθε ἀγαθὸς καὶ συμπαθὴς ὡς ἐκεῖνος, καὶ ἔχω ἐμπιστοσύνην εἰς σᾶς... σᾶς ἐξορκίζω νὰ μὴ τῷ εἴπητε, ὅτι ἡ αὐστηρότης του ἐπλήγωσε τὴν καρδίαν μου... νὰ μὴ τῷ εἴπητε, ὅτι μετανοῶ πικρῶς διὰ μίαν στιγμὴν παρακοῆς—ἥτις ὑπῆρξεν ἡ μόνη!—νὰ μὴ τῷ ἐπαναλάβητε ὅ τι μοὶ εἶπον αἱ σκληραὶ ἀδελφαί του... ὦ! ναί, πολὺ σκληραί! Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατόν μου ἐγχειρίσατε εἰς αὐτὸν τὸ μετάλλιον τοῦτο,—ἄφετέ το εἰς ἐμὲ μέχρις οὗ ἀποθάνω,—καὶ θέσατε τὸν φλόκον τοῦτον τῶν βοστρύχων του, τὸ τελευταῖον δεῖγμα τῆς ἀφοσιώσεως, τὸ ὁποῖον ἔλαβον παρ' ἐκείνου, ἐπὶ τῆς καρδίας μου,

ἐντὸς τοῦ φερέτρου μου. . . τουτέστιν. . . ἂν δὲν ὑπάρχει τι κακὸν εἰς ταύτην τὴν πρᾶξιν.

— Παρ' ἐκείνου ! . . Περὶ τίνος λοιπὸν μοὶ λαλεῖτε ; περὶ τοῦ λόρδου Λουδοβίκου ; Παραλογίζεσθε ἀναμφιβόλως. . .

— Τοῦ λόρδου Λουδοβίκου ; τί θέλετε νὰ εἴπητε ; . . Ὦ ! καὶ ἐκεῖνος ἐπίσης ὑπῆρξεν ἀγαθὸς δι' ἐμέ. . . Ἀλλὰ δὲν σκέπομαι περὶ ἐκείνου κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου μου.

Ἔμεινα ἐκστατικός. Ἦτο δυνατόν ; Ἠγνόει λοιπὸν τὸ πάθος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐμπνεύσει ; Ἡ ὑπὲρ τοῦ λόρδου Σαινζερμαὶν συμπάθειά της ἦτο λοιπὸν ἀείποτε ἡ αὐτή, ἐπίσης ἀγνὴ ὡς ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς ἡλικίᾳ ; Τί ἔμελλε νὰ συμβῇ, ἂν τῇ ἀπεκάλυπτον τὴν φύσιν τῶν πρὸς αὐτὴν αἰσθημάτων του ; Ἡ ἀηδία, ἡ ἀποστροφὴ δὲν ἤθελον ἀντικαταστήσει ἴσως αἴφνης ἐν τῇ καρδίᾳ της τὴν ἀδελφικὴν ἐκείνην, οἱκὴν σχεδὸν τρυφερότητα ; . . . Καὶ ἔπειτα, φεῦ ! δὲν ἦτο πολὺ ἀργὰ πλέον δι' ἀμφότερα τὰ δυστυχῆ πλάσματα ;

Ἐσκεπτόμην σιγῶν ἐπὶ ἓν ἢ δύο λεπτά. Ὅταν δὲ ἤγειρα ἐκ νέου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῆς Λιλίας ἀνέγνων ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῆς τὴν αἰσχύνην, τὴν λύπην.

— Φεῦ ! καὶ σεῖς ! μοὶ εἶπε μεμφομένη με· μὲ περιφρονεῖτε καὶ σεῖς ! Ὦ ! διατί δὲν ἐκόμισα τὸ μυστικόν μου εἰς τὸν τάφον ; . . . Καὶ ἐν τούτοις νὰ ἐγκαταλίπω ἐκεῖνον, χωρὶς νὰ δώσω ἕνα λόγον ἐξηγήσεως, ἕνα λόγον εὐγνωμοσύνης ὕστερον ἀπὸ ὅλην τὴν ἀδιαφορίαν μου.. καὶ τὴν ψυχρότητά μου.

— Ἀγαπητόν, προσφιλέστατόν μοι τέκνον ! δι' ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ οἴκτον πρὸς ἐκεῖνον, μὴ παράττεσθε τοιουτοτρόπως· λάβετε τοῦτο τὸ φάρμακον. Θεραπεύθητε, διὰ τὴν ἀγάπην ἐκείνου.

— Φεῦ ! ὄχι· δὲν ἀγαπᾷ πλέον τὴν μικράν του Λιλίαν. Ἔσφαλα μὴ ὑπακούσασα εἰς αὐτόν. ὦ ! ναί, πολὺ ἔσφαλα. Ἀλλὰ μὲ εἶχον χλευάσει ἐκεῖναι. . . Δὲν ἠδυνήθην. . . δὲν ἐτόλμησα. . . Ἀ ! δὲν ἔσχον ἀρκετὸν θάρρος. Δὲν μοὶ τὸ ἐσυγχώρησε. Δὲν μ' ἀγαπᾷ πλέον !

— Ἀ ! δεσποινίς, Χόρν. . . ἂν ἐξ ἐναντίας ἐγνωρίζετε πόσον σᾶς ἀγαπᾷ. . . πολὺ διὰ τὴν ἰδίαν ἡσυχίαν του !

Ἠρυθρίασεν ἐκ νέου βιαίως, κατανεύσασα τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ἀ ! Λιλία, ἡ πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσίς σας, τὰ τῆς εὐγνωμοσύνης αἰσθήματά σας θέλουσιν ἀντιστῇ εἰς τὴν δοκιμασίαν ταύτην ; Εἶναι πράγματι δυνατὸν νὰ μὴ ἐννοήσητε ὅτι ἀνυπέρβλητος ἀγωνία τὸν φονεύει ;

— Τότε εἶχον δίκαιον αἱ ἀδελφαί του. . . Δὲν θέλει νὰ ταπεινωθῇ ! ἀπεκρίθη διὰ φωνῆς τραχείας.

— Νὰ ταπεινωθῇ !.. Πῶς ;... νὰ ταπεινωθῇ !

Καὶ ἐτραύλισεν ὅλως συγκεχυμένη:

— Θέλω νὰ εἴπω. . . Ἔχουσιν. . . ὦ ! κύριε Οὐΐλσων,—καὶ οἱ ὀφθαλμοί της ἠκτινοβόλουν τὴν ἀφελῆ τῆς ψυχῆς της ἀγνότητα,—ἐκεῖναι μὲ κατήσχυναν. . . σᾶς λαλῶ περὶ τῶν ἀδελφῶν του... Ἐκεῖναι μὲ κατήσχυναν διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσίν μου καὶ τὰς περιποιήσεις μου. Ἐκεῖναι μοὶ εἶπον, ὅτι ἤθελον ἀτιμασθῇ ἐνώπιον τοῦ κόσμου, ἂν πρὸς στιγμὴν μόνον ἐσκέπτετο νὰ μὲ νυμφευθῇ καὶ ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ ἐμέ. . . ὦ ! ποία ῥικώδης κατηγορία !. . τὸν ἐπεριποιούμην μόνον ἕνεκα τοῦ πλούτου του, τὸν ἐθώπευον μόνον χάριν τῶν δώρων του, καὶ θὰ παρεδιδόμην ἑκουσίως εἰς αὐτὸν διὰ τὸ χρυσίον του !

Τότε εἶχε σχηματίσει λοιπὸν τὴν ἰδέαν, ὅτι ἠδύνατο ὁ λόρδος Σαινζερμαὶν νὰ τὴν ἀγαπήσῃ! Δὲν ἦτο λοιπὸν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος ἐκ τοῦ ἔρωτος τούτου τὰ πείσαντα αὐτὴν αἴτια νὰ τὸν ἀποφεύγῃ ; Ἡ ψυχή μου ἤρξατο ἐπανελπίζουσα.

Ὁρκίζομαι ὅτι καὶ ἐγὼ ἂν ἐνδιεφερόμην προσωπικῶς, δὲν ἤθελον λάβει βαθύτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸ δρᾶμα τοῦτο.

— Ἀλλ' οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ἤθελεν ὑπάρξει αἰσχύνη διὰ τὸν λόρδον Σαινζερμαὶν νὰ σκεφθῇ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητή μου δεσποινὶς Χόρν. Ὅπως αὐτός, κατάγεσθε ἐπίσης ἐξ ἐντίμου οἰκογενείας· ἂν δὲ τὸ πρᾶγμα εἶχεν ἄλλως πως, ἀνὴρ ἀγαπῶν σταματᾷ ποτε ἐνώτιον ἀνοησιῶν παροιμιῶν ; Ἀ ! ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο τι κώλυμα, ἠδύνατο νὰ ζῇ ἀκόμη. . . ἠδύνατο νὰ ᾖναι εὐτυχὴς ἀκόμη.

— Νὰ ζῇ ! ἐπανέλαβεν. Ὦ ! κύριε Οὐΐλσων, εἰπέτε μοι. . . εἰπέτε μοι. . . εἶναι. . . ἦτο δυνατόν ; . . .

Καὶ ἔκρυψεν ἀποτόμως τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῶν χειρῶν της.

— Ἀγαπητή μου δεσποινὶς Χόρν, εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ τὸ παρατηρήσετε ; . . . Ἦτο ἐπιτετραμμένον εἰς αὐτὸν νὰ ἐλπίζῃ τὴν ἀφοσίωσίν σας. . . ἀφοσίωσιν τρυφερωτέραν τῆς εὐγνωμοσύνης. . . τοῦ σεβασμοῦ ; Δύναμαι νὰ τῷ εἴπω. . . δύναμαι νὰ παράσχω εἰς αὐτὸν τὴν ἐλπίδα ὅτι. . .

— Μὴ τῷ εἴπητε τίποτε. . . ἤθελε μὲ περιφρονήσει. Ὄχι ! ὄχι ! ἂς μὴ οἰκτείρῃ τὴν μωρίαν μου καὶ τὴν ἀσθένειάν μου ! Ἀφετέ με νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ τὸ μυστικόν μου εἰς τὸν τάφον.

Ἐγνώριζον ἀρκετὰ ἤδη. Ἀνεγίνωσκον ἐν τῇ ἀθῴᾳ αὐτῆς ταραχῇ, ἐν τοῖς ἀκτινοβολοῦσιν ὀφθαλμοῖς της, ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτῆς ὅπως ἀποκρύψῃ τὸ μειδίαμα, τὸ διολισθαῖνον εἰς τὰς γωνίας τοῦ χαριεστάτου στόματός της, τὴν εὐδαιμονίαν τῆς μικρᾶς φίλης μου. Ὤφειλον νὰ γονυπετήσω εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ· ἀλλ' ἡ σκέψις τοῦ κινδύνου ἀμφοτέρων, ὁ φόβος μὴ ἡ ἀνέλπιστος αὕτη λύσις ἐπῆλθε λίαν βραδέως, ἐγένοντο

ἀφορμαὶ συγκινήσεως ὅλως ἀναξίας καὶ τοῦ χαρακτῆρός μου καὶ τῆς ἡλικίας μου.

Ἐξηγήσας μετὰ πάσης προφυλάξεως εἰς τὴν δεσποινίδα Χόρν τὴν κατάστασιν τοῦ λόρδου Σαινζερμαὶν, διαβεβαιώσας αὐτὴν ὅτι ἡ εἴδησις, ἧς ἠξίουν ὅτι εἶμαι ὁ κομιστής, ἤθελεν ἀνακαλέσει αὐτὸν εἰς τὴν ζωὴν, ἐξώρκισα αὐτὴν νὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως καταπραϋνθῇ δι' ἀγάπην ἐκείνου. Ἔλαβε τὸ φάρμακον, τὸ ὁποῖον εἶχον προπαρασκευάσει, καὶ μετὰ τῆς εὐπειθείας καὶ ἐμπιστοσύνης εὐδαίμονος παιδίου ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου τὴν κεφαλήν της. Μετὰ πέντε λεπτὰ ἐκοιμᾶτο βαθὺν ὕπνον.

Ἠγρύπνησα παρ' αὐτὴν καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Οἱ χαρακτῆρες αὐτῆς ἐπανέλαβον βαθμηδὸν ἔκφρασιν γαλήνης καὶ εὐεξίας, ἀπὸ τῆς στιγμῆς δ' ἐκείνης δὲν ἀπηλπίσθην πλέον περὶ τῆς ζωῆς της.

— Καὶ τώρα, ἐσκέφθην, ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ πνευματικὴ γαλήνη θέλουσι τελέσει τὸ ὑπόλοιπον.

Ἡ Λιλία ἀπεκοιμήθη μέχρι τῆς πρωΐας. Περὶ τὴν ἕκτην ὥραν ἐξύπνησε στενάζουσα, μὲ παρετήρησεν ἐρυθριῶσα.

— Ἀγαπητή μου δεσποινὶς Χόρν, εἶσθε καλλίτερα. . . Θέλετε ζήσει.

— Πιστεύετε; . . . Ἀ ! θέλετε τηρήσει βεβαίως τὸ μυστικόν μου ;

— Σᾶς τὸ ὑπόσχομαι. Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς εὐλογῇ, ἀγαπητὸν τέκνον ! . . . καὶ τώρα, τὸ πρόγευμά σας . . . τῇ εἶπον παράφρων σχεδὸν ὑπὸ τῆς χαρᾶς.

Ἡ κυρία Καρτβράϊτ ἦλθε νὰ μὲ ἀντικαταστήσῃ παρ' αὐτῇ· τῇ ἔκαμα τοσοῦτον λεπτομερεῖς συστάσεις, ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴν ἐκφράσῃ τὴν ἔκπληξίν της.

— Ὦ ! ἡ ὑγεία της εἶναι δι' ἡμᾶς διπλασίως πολύτιμος σήμερον, ἐψιθύρισα εἰς τὸ οὖς της. Θέλει σώσει ἐπίσης καὶ τὸν λόρδον Σαινζερμαίν.

Κατέλιπον τὸν θάλαμον τῆς Λιλίας καὶ ἱπτάμενος μᾶλλον ἢ βαδίζων, διηυθύνθην πρὸς τὸν τοῦ ἄλλου ἀτθενοῦς μου.

Ἀκούων με εἰσερχόμενον ἀπέσυρε τὰ παραπετάσματα τῆς κλίνης του.

— Δὲν κοιμῶμαι, Οὐΐλσων. Ἡ νὺξ μοὶ ἐφάνη τρομερῶς μακρὰ καὶ εἶμαι εὐτυχὴς ἐπὶ τῇ ἀφίξει σας. Ἀλλὰ τί σᾶς ὁδηγεῖ ἐδῶ τόσον ἐνωρίς ;

— Μιλόρδε, σᾶς φέρω νέαν ἰατρικὴν θεραπείαν, ἥτις πιστεύω. . .

Μὲ διέκοψε δι' ἑνὸς κινήματος, βαθέως στενάξας.

— Περίφημος ἰατρικὴ, μιλόρδε. . . ἡ σώσασα τὴν ζωὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ Σελεύκου. Εἴθε νὰ συμβῇ τὸ αὐτὸ καὶ διὰ σᾶς !

— Οὐΐλσων, εἶπε σοβαρῶς, δὲν σᾶς ἐννοῶ. Εἶσθε τρελλός ;

— Ἴσως, μιλόρδε, ἀλλ' εἶμαι τοιοῦτος ἐκ χαρᾶς καὶ ἐλπίδος διὰ τὴν ὑγείαν ἐκείνου, ὃν ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀγαπῶ εἰς τὸν κόσμον. Μιλόρδε, ἡ Λιλία. . . ἡ Λιλία σας. . . Ὦ ! πῶς νὰ εὕρω ἀρκούντως λεπτὰς ἐκφράσεις νὰ σᾶς εἴπω... ὅτι ἡ καρδία σας εὗρε τὴν ἠχὼ αὐτῆς ἐν τῇ ἰδικῇ της ;

Ἠγέρθη ἀποτόμως ἀπὸ τῆς κλίνης του, ἔπειτα ἐπανέπεσεν ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου του τοσοῦτον πελιδνὸς ἐκ τῆς ὠχρότητος, ὥστε ἐπὶ στιγμὴν ἐπίστευσα, ὅτι εἶχεν ἀποδώσει τὸν τελευταῖον στεναγμόν.

— Ὄχι, ὄχι, ἀπεκρίθη ἐπὶ τέλους διὰ τόνου σκοτεινῆς ἀπελπισίας· ἡ ἐπιείκεια αὐτῆς. . . ἡ εὐγενὴς καρδία της, ἡ γενναιοφροσύνη της τὴν ἐπρόδωσαν. . . Ἀδύνατον . . . Παρεκαλέσατε αὐτὴν, ἐπιέσατε αὐτὴν, Οὐΐλσων· τὸ ἐννοῶ κάλλιστα !

— Εἰς τὴν ζωήν μου, μιλόρδε, εἰς τὴν αἰωνίαν σωτηρίαν μου, δὲν ἔπραξα τίποτε, δὲν εἶπον τίποτε. Ἡ ἀλήθεια μοὶ ἀπεκαλύφθη διὰ τοῦ ἀνηκουστοτέρου καὶ τοῦ βεβαιοτέρου τρόπου.

— Εἰπέτε μοι τὰ πάντα.

Μὲ ἠκροάσθη μετὰ τῆς βαθυτέρας προσοχῆς, χωρὶς οὔτε μίαν μόνην φορὰν νὰ μὲ διακόψῃ, ἐνῷ διηγούμην εἰς αὐτὸν τὰ συμβάντα τῆς νυκτός.

— Ὡς βλέπετε, προσέθετον ἐπὶ τέλους, τὸ δυστυχὲς ἐκεῖνο ἀδαμάντινον περιδέραιον, προκαλέσαν τὴν ζηλοτυπίαν τῶν νεανίδων, ὑπῆρξεν ἡ πρωτίστη ἀφορμὴ ὅλου τοῦ κακοῦ. Αἱ ἀδελφαί σας κατηγόρησαν τὴν Λιλίαν, ὅτι σᾶς περιβάλλει δι' ἀφοσιώσεως καὶ φροντίδων, διὰ νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν ἀδυναμίαν σας καὶ σᾶς παρασύρῃ εἰς συνοικέσιον, τὸ ὁποῖον ἤθελε σᾶς ἀτιμάσει διὰ παντός. Ζητήσασαι νὰ τὴν ἐξυβρίσωσι, τῇ ἀπεκάλυψαν ἀποτόμως τὸ μυστικὸν τῆς καρδίας της, καὶ ἡ πτωχὴ μικρὰ, ἔντρομος ὑπὸ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης, πιστεύουσα αὐτὴν γνωστὴν ὑπὸ πάντων καὶ ὑποθέτουσα ὅτι ἤθελε διεγείρει διὰ τοῦτο μόνον τὴν περιφρόνησίν σας, ὑπεκρίθη ἀδιαφορίαν, ψυχρότητα, ἀποφεύγουσα τὴν παρουσίαν σας καὶ ἀπομακρυνομένη πάσῃ δυνάμει τοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον ἐφοβεῖτο. Οὐδέποτε ἐπῆλθεν εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῆς ἡ σκέψις ὅτι ἠδύνασθε νὰ τὴν ἀγαπήσητε· εἶχεν ἀποδώσει τὴν ἀπέναντι αὐτῆς μεταβολὴν τῶν τρόπων σας εἰς μνησικακίαν ἐπὶ τῇ ἀπειθείᾳ αὐτῆς κατὰ τὴν ἑσπέραν τοῦ χοροῦ· ἡ δὲ δειλία ἀμφοτέρων συνετέλεσεν εἰς τὴν παράτασιν τῆς ἀμοιβαίας πλάνης σας.

Καθ' ὅσον ἡ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων μου πεποίθησις κατίσχυε βαθμηδὸν παρὰ τῷ λόρδῳ Σαινζερμαίν, ἔβλεπον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀναλαμβάνον ἔκφρασιν εὐδαιμονίας, ἐκστάσεως, ἐλ-

πίδος καὶ ἀνεκφράστου εὐγνωμοσύνης, ἣν οὐδέποτε θέλω λησμονήσει. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ,ὑπερφυσικὸν σχεδὸν ἀποπνέοντες κάλλος, ὑψοῦντο πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐν ἀφώνῳ καὶ θερμῇ προσευχῇ.

— Κύριε Οὐΐλσων, θέλω ζήσει, θέλω ζήσει, ἐπὶ τέλους, θέλω ζήσει διὰ νὰ τὴν εὐχαριστήσω, νὰ τὴν εὐλογήσω καὶ, Θεὲ ἐπουράνιε! διὰ νὰ τὴν καταστήσω εὐτυχῆ. Λιλία μου, Λιλία μου, γλυκεῖα μου μάγισσα, ὑπερηφανειά μου, ζωή μου! ναί, ναί,—ποτὲ δὲν ἔπρεπε ν' ἀμφιβάλλω,—εἴχομεν πλασθῆ ὁ εἷς διὰ τὸν ἄλλον! Ἦτο δυνατὸν ἕκαστος τῶν παλμῶν τῆς καρδίας μου νὰ μὴ εὕρῃ ἠχὼ ἀποκρίσεως εἰς τὴν ἰδικήν σου;.. Ὦ! Οὐΐλσων,—καὶ ἐγράφη πρός με μετ' ἀγγελικοῦ μειδιάματος,—τί ἀνοησίας σᾶς λέγω! Συγγνώμην· ἀλλὰ αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ἀναγεννώμενον. Ἰδοὺ, δοκιμάσετε τὸν σφυγμόν μου.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔσχον τὴν ἀνέκφραστον ἱκανοποίησιν ν' ἀναγγείλω εἰς ἀμφοτέρους τοὺς νεαροὺς φίλους μου, ὅτι ἠδύναντο νὰ ἴδωσιν ἀλλήλους. Οὐδὲν θέλω εἰπεῖ περὶ τῆς πρώτης ταύτης συνεντεύξεως· δὲν θέλω ἀναβιβάσει τὸ περικάλυμμα.

Ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας μόνοι σχεδὸν μετὰ τῆς κυρίας Καρτβράϊτ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ κατοικίᾳ τοῦ λόρδου Σαιντζερμαὶν, ἀπήλαυσαν τῆς ἀγνῆς εὐτυχίας, ἣν ὑπέσχετο αὐτοῖς τὸ μέλλον, ἐπανακτῶντες βαθμηδὸν τὰς δυνάμεις καὶ τὴν ὑγείαν.

Ὁ λόρδος Σαιντζερμαὶν μοὶ εἶπεν ὅτι ἅμα ἀναλαβὼν τὴν ὑγείαν, ἤθελεν ἀποκαλύψει τὸ μυστικόν του εἰς τὸν πατέρα του καὶ ζητήσει τὴν συγκατάθεσίν του εἰς ἄμεσον συνοικέσιον καὶ τὴν ἄδειαν νὰ μεταβῇ νὰ κατοικήσῃ ἕνα τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ πύργων του.

Ἠναγκάσθην νὰ καταλίπω τὴν Βρανδῶνα ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἑβδομάδας. Ἐκ φήμης λοιπὸν ἔμαθον τὰ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο συμβάντα.

Ἕπεται τὸ τέλος. Κ^ς Μαρσ.

ΜΑΘΗΜΑ ΓΡΑΦΗΣ

Ἐκ τῶν τοῦ Ε. LEGOUVÉ.

Α'

— Παπποῦ, διὰ τί γράφεις τόσον ἄσχημα, Ταύτην τὴν ἐρώτησιν ἀπέτεινέ μοι σήμερον καλημερίζουσά με ἡ ἐγγονή μου.

— Πῶς, δεσποινίς!... ἀπεκρίθην ὑποκρινόμενος τὸν δυσηρεστημένον κατὰ τὴν συνήθη ἐκείνην προσποίησιν τῶν γονέων πρὸς τὰ νεαρὰ τέκνα, ἐξ ἧς οὐδέποτε ἀπατῶνται. Λέγομεν πάντοτε ὅτι *τὸ ἐκάμαμεν ἔτσι* καὶ ἐκεῖνα τὸ δέχονται. Εἴμεθα πρὸς αὐτὰ αἰωνίως ἠθοποιοί.

— Πῶς, δεσποινίς, τῇ ἀπεκρίθην λοιπὸν, διὰ τί γράφω τόσον ἄσχημα; Καὶ τίς σοι εἶπεν ὅτι γράφω ἄσχημα;

— Ὅλος ὁ κόσμος, παπποῦ.

— Πῶς; ὅλος ὁ κόσμος;

— Ἡ μητέρα, ὁ πατέρας, τἀδέλφια μου, ὁ φίλος σου, ἡ νουνά μου, ὁ...

— Ἀρκεῖ, ἀρκεῖ. Αἴ! καὶ τί ἔχουν νὰ εἰποῦν διὰ τὸ γράψιμόν μου, παρακαλῶ;

— Ἡ μητέρα λέγει πῶς ὅταν ἔχῃς νὰ γράψῃς ἢ γράφεις μόνον τὰ διαιρετικά· ὁ κ. Κ. βεβαιόνει ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἄλλοι δὲν ἐμποροῦν νὰ διαβάσουν τὰ γραφόμενά σου, ἀλλ' οὐδὲ σὺ ὁ ἴδιος ἐμπορεῖς νὰ τα ξαναδιαβάσῃς. Ὁ φίλος σου κ. Β. διηγεῖται ὅτι μίαν ἡμέραν προσκληθεὶς ὑπὸ σοῦ εἰς γεῦμα, δὲν ἦλθε διότι ποτὲ δὲν ἐμπόρεσε νὰ ἐβγάλῃ τὴν ὑπογραφήν σου.

— Εἶνε ἀνόητος! Ἀφ' οὗ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναγνώσῃ, ἔπρεπε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ὁ προσκαλῶν αὐτὸν ἤμην ἐγώ. Αἴ! καὶ τί ἄλλο λέγουσιν;

— Ἄλλοι λέγουν ὅτι τὸ γράψιμόν σου ὁμοιάζει μὲ ἱερο... ἱερο...

— Ἱερογλυφικά.

— Ναί, μάλιστα! Ἄλλοι τὰ λέγουν ὀρνιθοσκαλίσματα.

— Ἄ! τί τρόπος εἶνε αὐτός! Πολὺ καλά, θὰ ἴδωμεν δεσποινίς. Καὶ σὺ, γράφεις καλὰ σὺ, αἴ;

— Ἐγὼ ἐπῆρα βραβεῖον εἰς τὸ μάθημα τῆς καλλιγραφίας.

— Καλὰ λοιπόν· πήγαινε ἐκεῖ, πάρε κάλαμον, φύλλον χάρτου, καὶ κάθησε πρὸ ταύτης τῆς τραπέζης. Ἐκάθησες; Θὰ καθήσω καὶ ἐγὼ ἀπέναντί σου, θὰ ἐπάρω καὶ ἐγὼ χάρτην, κάλαμον καὶ θὰ γράψωμεν.

— Καλλιγραφίαν;

— Ναί.

— Ὡραῖα, ὡραῖα! ἀνέκραξεν ἡ κόρη κροτοῦσα τὰς χεῖρας. Καὶ τί θὰ μοι δώσῃς ἂν νικήσω;

— Ὅ τι θελήσῃς.

— Λοιπὸν θέλω μίαν ὡραίαν ἀγγλικὴν κούκλαν, ἀπὸ κηρί!.. ὄχι· καλλίτερα μίαν μικρὰν κούνιαν μὲ παραπετάσματα διὰ νὰ βάλω μέσα νὰ κοιμηθῇ τὴν κούκλαν ὁποῦ ἔχω... ἢ καλλίτερα...

— Μὴ βιάζεσαι δὰ, μὴ βιάζεσαι! Πρόσμεινε πρῶτα νὰ νικήσῃς.

— Ἄ, δι' αὐτὸ δὲν ἔχω καμμίαν ἀμφιβολίαν.

— Ἀλήθεια! λοιπὸν ἂς ἀρχίσωμεν!

Ἐκύψαμεν τότε ἀμφότεροι ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἔχοντες πρὸ ἡμῶν πρότυπον καλλιγραφικὸν ἐξ ὀκτὼ γραμμῶν καὶ προσηλώσαμεν ἅπασαν ἡμῶν τὴν προσοχὴν καὶ συνωφρυώθημεν. Μετὰ δὲ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας· «λαβὲ τὰς δύο ταύτας σελίδας, εἶπον εἰς τὴν κόρην, πήγαινέ τας εἰς τὴν διδάσκαλον τῆς γαλλικῆς τοῦ μικροῦ σου ἀδελφοῦ ἥτις ἦλθε ταύτην τὴν στιγμήν. Ἐκείνη δὲν εἶνε προκατειλημμένη κατ' ἐμοῦ, ὡς οἱ ἄλλοι· ἐρώτησον αὐτὴν τίς τῶν δύο τούτων σελίδων ὑπερτερεῖ τῆς ἄλλης.

Ἡ κόρη ἐξῆλθε δρομαία καὶ ἐπέστρεψε τεθλιμμένη.

— Λοιπόν;

— Λοιπὸν, ἡ διδάσκαλος λέγει ὅτι ἡ ἰδική σου σελὶς εἶνε *ἡ καλλιτέρα*.

— Ἄ, ἄ, δεσποινὶς, ἀνέκραξα θριαμβευτικῶς.

— Ἀλλὰ τότε, παπποῦ, ἐπανέλαβεν ἡ κόρη, διὰ τί δὲν γράφεις πάντοτε οὕτω;

— Ὦ! διὰ τί... διὰ τί;.. Ἡ ἐξήγησις τούτου εἶνε ἀρκετὰ δύσκολος, ἀλλ' ὁπωσδήποτε θὰ δοκιμάσω. Βλέπεις, κόρη μου, θὰ πορήσῃς νοήσουσα ὅτι μόνον ὄργανον τῆς γραφῆς δὲν εἶνε οἱ δάκτυλοι.

— Καὶ μὲ τί ἄλλο γράφομεν λοιπόν;

— Μὲ χίλια πράγματα.

— Ποῖα;

— Γράφομεν πρῶτον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἔπειτα μὲ τὴν ἡλικίαν, μὲ τὴν ὑγίειαν, μὲ τὸν χαρακτῆρά μας, μὲ τὴν διάθεσιν τῆς σήμερον ἢ τὴν διάθεσιν τὴν καθημερινὴν,... μὲ τὴν φαντασίαν ἡμῶν.

— Δὲν καταλαμβάνω, εἶπεν ἡ κόρη διακόπτουσά με.

— Θὰ ἐννοήσῃς· ἀρκεῖ μόνον νὰ μου ἀκροαθῇς. Διὰ τί ἔγραψα καλῶς τὰς ὀκτὼ ταύτας γραμμάς; πρῶτον διότι ἦσαν μόνον ὀκτὼ, ἔπειτα δὲ διότι ὅλη μου ἡ προσοχὴ ἦτο προσηλωμένη ἐπὶ ταύτης τῆς σελίδος· ἡ ζωή μου ἦτο συγκεντρωμένη, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τοὺς δέκα μου δακτύλους. Ὅτε εἶχον τὴν ἡλικίαν σου καὶ ἐφ' ὅσον ἐμαθήτευον, ἡ γραφή μου ἦτο ἂν οὐχὶ κομψὴ, τοὐλάχιστον ἀκριβής· διὰ τίνα λόγον; Διότι λέξεις κακῶς γεγραμμέναι, γράμματα δυσανάγνωστα ἤθελον λογισθῆ ὡς σφάλματα γραμματικὰ ἢ συντακτικὰ καὶ διότι ἐργασία κακῶς γεγραμμένη ἤθελε θεωρηθῆ ὡς ἐργασία κακῶς καμωμένη. Ὅθεν ἡ ἄμιλλα, ὁ πόθος νὰ μένω ἐν τοῖς πρώτοις, ἡ αὐστηρότης τῆς διδασκαλίας συνέιχον τὴν χεῖρά μου καὶ κατέστελλον τὴν ζωηρότητά μου. Ἀλλ' ὅτε σὺν τῇ ἡλικίᾳ ἔγεινα κύριος ἐμαυτοῦ, ὅτε οὐδένα εἶχον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἐξαναγκάζοντα καὶ τιμωροῦντα, ἡ περὶ τοὺς δακτύλους ἀδεξιότης μου, ἐπειδὴ εἶμαι φύσει λίαν ἀδέξιος, ἤρχισεν ἐπικρατοῦσα· ὅτε δὲ βραδύτερον μοὶ ἐπῆλθε κατὰ νοῦν νὰ γράψω δράματα, τότε ἀναμιγνυμένης τῆς φαντασίας καὶ μεταδιδομένης εἰς τὴν χεῖρα τῆς ἀνησυχίας τοῦ πνεύματός μου... Ἀλλὰ στάσου! θά σοι ἐξηγήσω τὰς λέξεις ταύτας, ἃς ἴσως δὲν ἐννοεῖς τελείως, διὰ συμβάντος ὅπερ εἶδες· ἐπικαλοῦμαι εἰς βοήθειαν τὴν μνήμην σου.

— Τὴν μνήμην μου; εἶπεν ἡ κόρη.

— Ναί· ἐνθυμεῖσαι ὅτι ἐρέτος τὴν ἄνοιξιν κατέβην πρωΐαν τινὰ εἰς τὸν κῆπον, ὅτι ἐκάθησα ἐγγὺς τῆς μητρός σου μὲ τὰ χαρτία μου καὶ ἤρχισα νὰ γράφω πλησίον σας σκηνήν τινα κωμῳδίας.

— Ὦ, ναί! Τὸ ἐνθυμοῦμαι.

— Αἴ λοιπὸν, τί ἔκαμνα;

— Ὦ! ἦσο ἀστειότατος! Κατ' ἀρχὰς ἐκράτεις καλὰ τὸ κονδύλιόν σου, ἐπήγαινες ἀργὰ ἀργὰ, ἐφαίνεσο πολὺ ἥσυχος. Ἀλλὰ, ὅσον ἐπροχώρεις, ἔξαφνα ἤρχισες νὰ σουφρόνῃς τὰ ὀφρύδιά σου, νὰ σφίγγῃς τὰ χείλη καὶ ἔπειτα τὰ δάκτυλά σου ἀνέβαινον, ἀνέβαινον πρὸς τὰ ἐπάνω τοῦ κονδυλίου.

— Ἀλήθεια, καὶ ἐσυσπῶντο καὶ ἐμάλασσον τὸν κάλαμον καὶ ἐφαίνοντο ὠργισμένα κατ' αὐτοῦ ὅτι δὲν ἔτρεχεν ἀρκετὰ ἐγρήγορα! καὶ συνεπίεζον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ χάρτου!

— Ναί, ναί, ἀνέκραξεν ἡ κόρη.

— Καὶ ὁ ταλαίπωρος κάλαμος, οἰστρηλατούμενος, ἀφηνίαζεν ὡς ἵππος ἐκτραχηλιζόμενος καὶ μεταμείβων τιναγμοὺς καὶ σκιρτήματα ἔρθασεν εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα, ἤτοι εἰς τὴν φρικτοτάτην κακογραφίαν!

— Ἄ, ναί, ναί! Εἶνε ἀλήθεια! ἀνέκραξεν ἡ ἐγγονή μου κροτοῦσα τὰς χεῖρας. Ὅτε ἐτελείωσες καὶ ἔδωκες τὴν σκηνὴν εἰς τὴν μητέρα διὰ νὰ την ἀντιγράψῃ, ἐκείνη ἐξέσπασεν εἰς τὰ γέλοια, καί μοι εἶπε· γιὰ ἰδὲς ἐδῶ!.. Καὶ ἦτο σωρὸς ἀπὸ τελίτσαις, ἀπὸ γραμμίτσαις, ἀπὸ κλαδάκια, ἐπὶ τέλους ἀπὸ κάθε εἴδους πράγματα, ἀλλὰ λέξεις... πρὸ πάντων περὶ τὸ τέλος, δὲν ὑπῆρχον διόλου!..

— Οὐδὲν ἁπλούστερον τούτου. Δὲν εἶχον γράψει διὰ τῶν δακτύλων μου, ἀλλὰ διὰ τῆς κεφαλῆς μου. Αὐτό μοι συμβαίνει καθ' ἑκάστην, καὶ ὅταν ἀκόμη γράφω ἐπιστολάς. Αἱ δύο πρῶται γραμμαὶ εἶνε πάντοτε εὐανάγνωστοι, ἀλλὰ μὲ τὴν τρίτην ἀρχίζει ὁ καλπασμὸς, τότε δὲ ἀρχίζει ἡ ἀταξία.

— Ἀλλὰ, παπποῦ, διὰ τί δὲν διορθόνεσαι;

— Δὲν δύναμαι.

— Κάμε το δουλειά! Ἡ μητέρα μοὶ λέγει πάντοτε, ὅταν δὲν ἐπιτυγχάνω τι, «κόρη μου σὺ πταίεις, ἐπειδὴ δέν το κάμνεις δουλειά.»

— Δὲν ἐμπορῶ πλέον νὰ ἐπιμεληθῶ, εἶμαι παραπολὺ γέρων· ἡ ἕξις τοῦ ταχέως γράφειν ἔγεινεν ἐν ἐμοὶ ἀσθένεια ἀθεράπευτος, ἡ δ' ἕξις τοῦ γράφειν ταχέως συνεπιφέρει τὴν ἕξιν τοῦ κακῶς γράφειν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐξεύρει πόσον κατηράσθην ταύτην μου τὴν ἕξιν! Ἂν σοι διηγούμην πάσας τὰς στενοχωρίας, τὰς δυσαρεσκείας, τὰς ταπεινώσεις ὅσας ὑπέφερα ἕνεκα τῆς κακῆς μου γραφῆς! Οἱ φίλοι μου προσποιοῦνται ὅτι γελῶσι διὰ τοῦτό μου τὸ ἐλάττωμα, ἀλλ' ἐνδομύχως τὸ κατηγοροῦσιν ἢ ὀργίζονται δι' αὐτὸ, καὶ ἔχουσι δίκαιον. Τὸ κακῶς γράφειν εἶνε ἀγενὲς, διότι ἐπιφέρει κόπον εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας ἡμᾶς, εἶνε δὲ καὶ ἀνόητον, ἐπειδὴ φθείρει τὰ γραφόμενα. Θἀκούσῃς λεγόμενον ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ τῶν κολάκων τῶν θεραπευόντων μὲν ἐν τῷ φανερῷ, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ χλευαζόντων, θἀκούσῃς, ὅτι τὸ κακῶς γράφειν εἶνε ἴδιον ἀνδρὸς ἀγχίνου. Ἀποκρίθητι δεικνύουσα εἰς αὐτοὺς ἐπιστολὰς ἃς πολλάκις σοι ἔδειξα, ἐπιστολὰς τοῦ Γκιζὼ, τοῦ Μινιὲ, τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ τοῦ γέροντος, αἵτινες εἶνε πρότυπα καλλιγραφίας!

Γράφε καλῶς, κόρη μου, γράφε καλῶς! Γραφὶς κομψὴ εἶνε διὰ τὴν γυναῖκα ὅ τι ἐνδυμασία κομψή, φυσιογνωμία ἐραστή, τόνος φωνῆς εὐάρεστος· γραφὴ κομψὴ προκαταλαμβάνει τὰ πνεύματα ὑπὲρ αὐτῆς, γεννᾷ περὶ αὐτῆς ἀγαθὰς ἰδέας.

— Ἀλλὰ τότε, παπποῦ, ὑπέλαβεν ἡ κόρη, ἥτις μου εἶχεν ἀκροασθῆ μετὰ προσοχῆς, εἶνε λοιπὸν ἀληθινὸν ὅ τι ἔλεγε ταῖς προάλλαις εἰς τὸ γεῦμα ὁ φίλος σου Κ.;

— Τί ἔλεγεν;

— Ὅτι δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ γραψίματός των.

— Ὤ, ὤ, μὴ σπεῦδε. Αὐτὸ εἶνε ζήτημα σοβαρόν, δεσποινίς· ζητῶ καιρὸν νὰ σκεφθῶ περὶ τούτου.

Ἐπὶ τούτοις ἀπεχωρίσθημεν, ἐγὼ δὲ κατῆλθον εἰς τὸν κῆπον, σκεπτόμενος. Ἡ πρώτη μου σκέψις ὑπῆρξεν ὁ θαυμασμὸς περὶ τῶν γονίμων καὶ ἀπροόπτων ἀποτελεσμάτων τῆς οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς. Ἀναχωροῦντες ἐκ παιδαριωδῶν τινων ἀπολήγομεν εἰς ζητήματα σοβαρά. Ὁ καλλιγραφικὸς ἐκεῖνος διαγωνισμὸς μ' ἔφερεν εἰς ἓν τῶν μυστηριωδεστάτων καὶ τὰ μάλιστα ἀμφισβητουμένων ψυχολογικῶν καὶ φυσιολογικῶν προβλημάτων. Περιπλεχθεὶς δ' εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, δὲν ἐσταμάτησα ἐν μέσῃ ὁδῷ, ἀλλ' ἠρξάμην σκεπτόμενος περὶ τοῦ προβλήματος αὐτοῦ, τῆς λύσεως αὐτοῦ, τῶν μέσων πρὸς ἐπίλυσιν· ἀπὸ σκέψεως δὲ μεταβαίνων εἰς σκέψιν, εὑρέθην καταντήσας... μαντεύετε ποῦ; Εἰς ἓν τῶν ἀξιολογωτάτων ἐπιστημονικῶν καθιδρυμάτων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, εἰς ἕνα τῶν πλουσιωτάτων ἡμῶν ἱστορικῶν θησαυρῶν, εἰς τὸ ἀρχαῖον μέγαρον Soubise, εἰς τὰ ἐθνικὰ ἀρχεῖα. Ἐντεῦθεν ἤρχιζον νὰ εἶμαι ἐγὼ ὁ μανθάνων.

Β'

Ἐν τοῖς ἐθνικοῖς Ἀρχείοις τῆς Γαλλίας κατάκειται συλλογὴ ἣν συνιστῶ εἰς πάντας τοὺς ἐραστὰς ἱστορικῶν περιέργων. Ἐν πέντε δωματίοις, ἀνεσκευασμένοις μετὰ θελκτικῆς φιλοκαλίας καὶ ὅπου ἦσαν ἄλλοτε τὸ φυλακεῖον, τὸ σφαιριστήριον, ὁ θάλαμος καὶ ὁ κοιτὼν τῆς δουκίσσης, εὑρίσκεται σήμερον συνειλεγμένη καὶ οἱονεὶ ἐπιτετιμημένη ὁλόκληρός τις ἱστορία τῆς Γαλλίας.

Πολλάκις ἐγένετο ἀπόπειρα ὅπως παρασταθῶσιν αἱ διάφοροι τοῦ παρελθόντος φάσεις καὶ ἡ ἱστορικὴ πορεία τοῦ πολιτισμοῦ διὰ χρονολογικῆς διαδοχῆς κτιρίων, μνημείων, πινάκων, εἰκόνων ἀνδρῶν ἐπιφανῶν ἢ ἡγεμόνων. Ἔχομεν οὕτως ἔκθεσιν ἱστορικὴν γινομένην διὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς γραφικῆς. Ἐν δὲ τοῖς Ἀρχείοις ἔχομεν τὴν ἱστορίαν ἐκτεθειμένην διὰ τῆς γραφῆς. Ἀληθῶς δ' ἐπὶ τῶν τοίχων τούτων ἐκτίθεται καὶ ἀνελίσσεται πλῆθος χειρογράφων, ἅτινα, κατερχόμενα ἀπὸ τῶν Μεροβιγγίων μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Ἁλινορθώσεως, παριστῶσιν, οἱονεὶ ὡς ἐν μικρῷ κατόπτρῳ καὶ ἐν μικρᾷ γωνίᾳ, τὴν γενικὴν πρόοδον τῆς βιομηχανίας, τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς.

Εὐθὺς πρῶτον ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ παπύρου εἰς τὴν περγαμηνὴν καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὸν χάρτην καθιστᾷ ἡμᾶς μάρτυρας τῆς δημιουργίας ἑνὸς τῶν θαυμασιωτάτων ὀργάνων τοῦ πολιτισμοῦ. Τί θὰ ἦτο ὁ νεώτερος κόσμος ἄνευ τοῦ χάρτου!

Ἔπειτα δ' ἡ ἐμφάνισις τῆς γοτθικῆς γραφῆς διαδεχομένης τὴν ῥωμαϊκὴν, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὅτε αἱ μητροπολιτικαὶ ἐκκλησίαι ἀντικαθιστῶσι τοὺς ναοὺς τῶν Ῥωμαίων, ὑποδεικνύει, ὡς ἐκεῖναι ἐν τῷ κόσμῳ τῆς τέχνης, τὴν ἐπέλευσιν τῆς πολυθελγήτρου καὶ ἰδιοτρόπου θεᾶς τῶν μέσων αἰώνων, τῆς φαντασίας.

Τέλος δὲ παρέχεται τὸ περιφανέστατον τεκμήριον τῆς ἀναπτυχθείσης παιδείας διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς κατ' ἄνδρα ἰδίας γραφῆς (écriture individuelle). Γνωστὸν εἶνε ὅτι ἡ γραφὴ ὑπῆρξε μακρὸν χρόνον γνωστὴ εἰς μόνους τοὺς βιβλιογράφους· παρὰ δὲ τοῦ Ἐγινάρδου μανθάνομεν ὅτι Κάρολος ὁ Μέγας δὲν ἦτο κάτοχος τῆς γραφῆς. Ὅτε δὲ οἱ σταυροφόροι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος ἦλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐχλεύαζον τοὺς Βυζαντίνους *ὡς γραφέας, δόναξας καὶ δοχεῖα μέλανος φέροντας*. Γνωστὸς δ' εἶνε ὁ ἐν διπλώμασιν εὐπατριδῶν τῶν μέσων αἰώνων ἀπαντῶν τύπος «Ὁ δεῖνα κύριος ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἐξεύρει νὰ γράψῃ ἅτε ὢν εὐπατρίδης.» Ἄρα καὶ ἡ ἀμάθεια ἦτο προνόμιον ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις.

Περὶ δὲ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος παρέχει ἡμῖν τὸ πρῶτον ἡ ὡραία συλλογὴ τῶν Ἀρχείων δεῖγμα παρεμβάσεως τῆς χειρὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς πράξεις τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως. Ἐν τῇ κατωτάτῃ σειρᾷ ὑελοφράκτου τινὸς θήκης τῆς τρίτης αἰθούσης, ἐν τέλει συνθήκης γενομένης ὑπό τινος δουκὸς τῆς Λοθαριγγίας καὶ γεγραμμένης ἐπὶ περγαμηνῆς παλαιωθείσης, ἀναγινώσκεται ἡ λέξις καὶ χρονολογία αὕτη «René, 1350.» Τὸ αὐτόγραφον ἐμφανίζεται οὕτως ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῷ βίῳ· τῆς δὲ κινήσεως δοθείσης ἤδη, ἀναπτύσσεται ταχέως καὶ παρουσιάζεται ἐν πλήθει χειρογράφων, ἅτινα εἶνε περίεργοι μαρτυρίαι περὶ τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐγράφησαν. Ἡ γραφὴ τῶν μελῶν τοῦ οἴκου τῶν Βαλοὰ εἶνε μικρὰ, λεπτὴ, κομψὴ καὶ ἀνακαλεῖ τὴν ἐπιμήκη πως χάριν τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων τῆς Ἀναγεννήσεως.

Μετὰ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' ἀναπτύσσεται ἡ ἑδραία, μεγάλη, κανονικὴ ἐκείνη γραφὴ ἥτις φαίνεται οὖσα ἡ φυσικὴ ἔκφρασις τῆς ἐκκρίτου φιλολογίας. Τέλος δ' ἕπονται ἀπὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἀρχομένου μέχρι καὶ τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος αἱ παμπληθεῖς ἐπιστολαὶ αἱ ἴδιον ἔχουσαι κατ' ἄνδρα χαρακτῆρα, ὧν ὁ μέγιστος

ἀριθμὸς μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἐπ' ἄπειρον ἐκτάσεως τῶν κοινωνικῶν σχέσεων. Καὶ βλέπετε ἀναγεννώμενα πρὸ ὑμῶν, προσυπογεγραμμένα δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν, τὰ ὑψηλὰ ἢ σκληρὰ ἔργα, τὰ τρομερὰ ἢ εὐτυχῆ γεγονότα ἅτινα ἔθελξαν, ἐνέπλησαν φρίκης ἢ ἀπηθανάτισαν τοὺς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἐνιαυτοὺς οἵτινες χωρίζουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ θανάτου Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'.

Τῶν δὲ περιεργοτάτων ἐγγράφων τῆς συλλογῆς ταύτης εἶνε δύο ἐπιστολαὶ, ὑπογεγραμμέναι ἡ μὲν ὑπὸ *Bonaparte*, τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἡ δὲ ὑπὸ *Napoléon*. τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ πρώτη ἀναμφιβόλως εἶνε ἀκανόνιστος, ἀσύνδετος, κατεσπευσμένη καὶ ἐμφαίνει ῥώμην ἀκατάσχετον καὶ κτηνώδη, ἀλλὰ τέλος ὁμοιάζει πρὸς γραφήν. Φανερὸν ὅτι ὁ γράψας ἔχει ἀνάγκην νὰ εἶνε τὰ γραφόμενά του εὐανάγνωστα. Ἀλλὰ γενόμενος αὐτοκράτωρ ἔχει γραφὴν δεομένην μαντείας. Οὐδὲ μία λέξις εἶνε τετελεσμένη, οὐδὲ ἓν γράμμα πλῆρες, οὐδὲ εἷς τηρεῖται κανὼν ὀρθογραφικός. Φέρεται πρὸς τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὴν γραμματικὴν μεθ' ἧς καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους περιφρονήσεως. Τὰ συντρίβει, τὰ βασανίζει· γράφει ὡς ἱππεύει. Ἂν δὲ εἶνε δυσανάγνωστος, τόσῳ τὸ χειρότερον δι' ἐκείνους πρὸς οὓς τὰ γραφόμενα ἀπευθύνονται. Οἱ δεσπόται τῆς Ἀνατολῆς λαλοῦσι διὰ σχημάτων καὶ ἐννοοῦνται· ἐκεῖνος δὲ ὁμιλεῖ δι' ἱερογλυφικῶν· ἃς ἀναγνωσθῶσιν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος εὗρε τὸν τρόπον νὰ μεταβάλῃ τὴν γραφὴν εἰς αὐτοκρατορίαν!

Ὡς βλέπετε, ἀνεπαισθήτως ἐτράπην ἀπὸ τῶν πραγμάτων εἰς τὰς κατ' ἐπαγωγὴν θεωρίας. Ἀλλ' ἡ θέα τῶν αὐτογράφων ἐκείνων μ' ἐπανέφερεν εἰς τὸ ὑπὸ τῆς ἐγγονῆς μου προταθὲν ζήτημα, κατ' ὀλίγον δ' ἐγεννήθη ἐν τῷ νῷ μου σειρὰ ὅλη σκέψεων καὶ παρατηρήσεων οἰκείων πρὸς τοῦτο τὸ θέμα. Ὁπόσον εἶνε παράδοξον, ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν· πάντες χλευάζουσι τοὺς διϊσχυριζομένους ὅτι δύνανται νὰ κρίνωσι περὶ τοῦ χαρακτῆρος ἐκ τῆς γραφῆς καὶ ὅμως πάντες μιμοῦνται τοὺς ψεγομένους.

Εὑρίσκεσθε ἔν τινι αἰθούσῃ. Αἴφνης φθάνει ἐπιστολὴ διασήμου τινὸς ἀνδρός. Ὁποία εἶνε ἡ πρώτη λέξις ἡ ἐξερχομένη τῶν χειλέων ὑμῶν; «Δείξατέ μοι τὴν γραφὴν αὐτοῦ.» Μετὰ δ' ἐξέτασιν ἐπιμελῆ, τί ἐπιλέγετε πάντοτε; «Ὑπέθετον ἢ δὲν ὑπέθετον ὅτι ἔχει τοιαύτην γραφήν.» Διὰ τί τοῦτο; Πόθεν πηγάζει ὁ πόθος ἡμῶν πρὸς συλλογὴν αὐτογράφων τῶν ἐπιφανῶν; Διὰ τί ἀποδίδεται ἀπειράκις μείζων ἀξία εἰς ἀσήμους τινὰς γραμμὰς ὑπογεγραμμένας ὑπό τινος ἐπισήμου ἢ εἰς τὴν γλαφυροτάτην σελίδα γραφίδος ἀγνώστου;

Διὰ τίνα λόγον οἱ ἐκδόται τῶν ἐκκρίτων βιβλίων φροντίζουσι μεγάλως ἵνα συνεκδώσωσι μετὰ τῆς εἰκόνος τοῦ συγγραφέως καὶ πανομοιότυπον τῆς γραφῆς αὐτοῦ; Διὰ τί λυπούμεθα τὰ μέγιστα μὴ κεκτημένοι μηδ' ἕνα στίχον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Μολιέρου; Διὰ τί; Διὰ τί; Διότι αἰσθανόμεθα ὁρμεμφύτως, καὶ παρ' ὅλα τὰ τοξευόμενα σκώμματα, ὅτι πάντα συνδέονται καὶ συγκρατοῦνται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι πάντα τὰ ἀπ' αὐτοῦ προερχόμενα μαρτυροῦσι περὶ αὐτοῦ καὶ ὅτι κατὰ ταῦτα ἡ γραφὴ ἔχει τὴν ἀξίαν οὐχὶ μὲν εἰκόνος, ἀλλὰ κἂν τεκμηρίου, εἰδήσεως, ἀπαυγάσματος, ἠχοῦς, ἀρώματος, ἀπορροίας τινός. Μὴ δὲν κρίνομεν τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τοῦ βαδίσματος αὐτῶν, τῆς φυσιογνωμίας, τοῦ ἤχου τῆς φωνῆς, τῶν κινήσεων αὐτῶν;

Τί ἄλλο λοιπὸν εἶνε ἡ γραφὴ ἢ κίνησίς τις καὶ δὴ ἡ ἐκφραστικωτάτη τῶν κινήσεων; ἐπειδὴ εἶνε οὐ μόνον ἡ εἰκὼν τῆς ἰδιοφυΐας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ προϊὸν τῆς ἡμετέρας ἀγωγῆς, ἀποκαλύπτουσα ταὐτοχρόνως τὸ τί εἴμεθα καὶ τὸ τί πράττομεν. Πῶς λοιπὸν ἡ γραφὴ ἡμῶν δὲν θὰ ἔλεγέ τι περὶ τοῦ ἡμετέρου χαρακτῆρος, ἤτοι περὶ τῶν σταθερῶν ἡμῶν ἕξεων, ἐν ᾧ ἀντανακλᾷ πιστότατα πάσας τὰς εἰκαίας διαθέσεις τῆς καρδίας, τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος;

Ἡ γραφὴ ἡμῶν μεταβάλλεται, καὶ μεταβάλλεται βαθέως κατὰ τὴν κατάστασιν τῆς ἡμετέρας ὑγιείας, κατὰ τὴν διάθεσιν ἡμῶν, κατὰ τὸν πρὸς ὃν γράφομεν, κατὰ τὴν ὕλην περὶ ἧς γράφομεν. Δὲν γράφομεν αἴτησίν τινα διὰ τῆς αὐτῆς γραφῆς μεθ' ἧς ἀποποιούμεθα αἴτησιν πρὸς ἡμᾶς ἀποταθεῖσαν. Δὲν γράφομεν πρὸς τὸν ἀνώτερον ἡμῶν ὡς πρὸς τὸν κατώτερον, δὲν γράφομεν πρός τινα κυρίαν πρὸ τοῦ γάμου ὡς γράφομεν αὐτῇ μετὰ τὸν γάμον. Πρὸ τοῦ γάμου εἴμεθα πάντες *καλλιγράφοι*, μετὰ τὸν γάμον εἴμεθα σχεδὸν πάντες *μουντζουρωταί*.

Ἡ γραφὴ ἡμῶν μεταβάλλεται μετὰ τῆς καταστάσεως ἐν ᾗ εὑρισκόμεθα.

Ἀνέγνων ἐν συγγράμματι σπουδαιοτάτῳ τοῦ κυρίου de Beauchesne δύο ἐπιστολὰς γραφείσας βραχὺν χρόνον τὴν μὲν μετὰ τὴν δὲ ὑπὸ τοῦ δυστυχοῦς παιδίου Λουδοβίκου τοῦ ΙΖ'. Κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ παιδὸς εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Τέμπλου (Temple) ἡ γραφὴ αὐτοῦ εἶνε γλαφυρὰ, πλήρης κομψότητος ἐν τῇ παιδικῇ αὐτοῦ ἀδεξιότητι, οἱονεὶ ἀποπνέουσα ἀγωγὴν εὐπατρίδου. Μετὰ ἔτος ἕν, ὁποία μεταβολή! Οἱ χαρακτῆρες εἶνε παραμεμορφωμένοι, ἀπεκτηνωμένοι· νομίζει τις ὅτι εἶνε γραφὴ βλακός· πάντα τὰ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ βάσανα τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου νεαροῦ μάρτυρος καὶ πᾶσαι αἱ κακουργίαι τοῦ δημίου αὐτοῦ εἶνε ἐγγεγραμμέναι ἐν ταῖς ὀλίγαις λέξεσιν ἐκείναις.

Ἠδυνάμην νὰ προσθέσω εἰς ταύτας τὰς παρατηρήσεις πολλὰ πράγματα χαρακτηριστικά· οὕτω δὴ παρετήρησα ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ λο-

γικοὶ καὶ ψυχροὶ γράφουσιν ὄρθια τὰ γράμματα, ὅτι οἱ ἀσταθεῖς καὶ ἀναποφάστιστοι ἔχουσι γραφὴν ἐπικλινῆ πρὸς τὰ δεξιά, οἱ δ' εὐφάνταστοι γραφὴν ἐπικλινῆ πρὸς τἀριστερά. Ἄλλη παρατήρησις περίεργος εἶνε ὅτι σήμερον ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσι πολλαὶ οἰκογένειαι διασώζουσαι τὴν μεγάλην, βαρεῖαν μέν πως καὶ δυσκίνητον, ἀλλὰ πλήρη ἀξιοπρεπείας γραφὴν τὴν ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. Ἐξεύρετε εἰς τίνα τάξιν ἀνήκουσιν ἅπασαι αἱ οἰκογένειαι αὗται; Εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀριστοκρατίαν. Διετήρησαν τοὺς χαρακτῆρας τούτους ὡς παράδοσιν, ὡς τι διακριτικόν· ἡ δὲ γραφὴ αὐτῶν εἶνε τὸ τεκμήριον τῶν περὶ εὐγενείας ἀξιώσεων αὐτῶν, εἶνε οἱονεὶ μέρος τοῦ οἰκοσήμου αὐτῶν.

Τί ἐξάγεται ἐκ πάντων τούτων; Ὅτι ἡ γραφολογία εἶνε ἐπιστήμη καὶ ὅτι τὰ αὐτόγραφα παρέχουσι στοιχεῖον βέβαιον ἠθικῆς διαγνώσεως; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Τὰ πράγματα ἀναιροῦσι συνεχέστατα τὴν θεωρίαν ταύτην, ἐν δὲ τῇ συλλογῇ τῶν Ἀρχείων εὑρίσκω διάψευσιν αὐτῆς τρομερωτάτην· Λουδοβίκος ὁ ΙΣΤ' καὶ ὁ Ῥοβεσπιέρρος ἔχουσι τὴν αὐτὴν γραφήν. Περιορίζω δὲ τὴν ἔκφρασίν μου εἰς τοῦτο μόνον, ὅτι αἱ περὶ αὐτογράφων μελέται δὲν εἶνε ὅλως ἀνάξιαι λόγου ἐν ταῖς ψυχολογικαῖς μελέταις, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀσχολία ἁρμόζει εἰς τὸ φιλοπρέπεργον καὶ ἐταστικὸν πνεῦμα τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων καὶ ὅτι ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἐπιχειρηθείσῃ μεγάλῃ ἀνακρίσει τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀπειροπληθῶν ὄντων τῶν μαρτύρων τῆς κατηγορίας καὶ τῆς ὑπερασπίσεως, εἷς ἐκείνων οὓς δυνάμεθα, οὐκ ἄνευ τινὸς δυσπιστίας, νὰ ἐξετάσωμεν καὶ ἐρωτήσωμεν τερπόμενοι εἶνε ἡ γραφή.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς εἰς τὰ Ἀρχεῖα ἐπισκέψεώς μου. Μεταβὰς ἐκεῖ μετὰ τῆς ἐγγονῆς, ἔδειξα εἰς αὐτὴν, τὸ μὲν μετὰ τὸ δὲ, τὰ πέντε ὡραῖα δωμάτια μετὰ μεγίστης ἀκριβείας καὶ ἐξήγησα αὐτῇ τὸ νόημα πάντων ἐκείνων τῶν ἐγγράφων· ἀπεπειράθην δὲ νὰ προσθέσω τὰς δι' αὐτὴν πάντῃ νέας ταύτας ἰδέας εἰς τὸ μικρὸν φορτίον τῶν ἤδη κεκτημένων γνώσεων αὐτῆς· τέλος δ' ἀνεκοίνωσα εἰς αὐτὴν τινας τῶν σκέψεων ἃς μοι ἐνέπνευσεν ἡ ἱστορικὴ ἡμῶν ἐκδρομή, καθιστῶν αὐτὰς προσιτὰς εἰς τὸ παιδικὸν αὐτῆς πνεῦμα. Ἐνόησε πάντα; Ὄχι. Ἐνόησε τελείως; Ὄχι. Ἀλλ' ἔπραττον ὀρθῶς εἰσηγούμενος αὐτῇ τὰς νέας ταύτας σκέψεις; Ναί. Οἱ κηπουροὶ λέγουσιν ὅτι ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῶν σπειρομένων σπόρων τινὲς βλαστάνουσι μόλις μετὰ δύο ἢ τρία ἔτη. Διὰ τί; Ὁ λόγος ἀγνοεῖται. Ἐπί τινα χρόνον κοιμῶνται, ἔπειτα δὲ ἡμέραν τινὰ ἐξυπνῶσι. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ περί τινας ἰδέας σπειρομένας εἰς τὸν νοῦν τῶν παίδων. Ἂν αἱ ἰδέαι αὗται εἶνε ὑπέρτεραι τῆς ἡλικίας αὐτῶν, ἀδιάφορον· ἡμέραν τινὰ ἡ ἡλικία καὶ αἱ ἰδέαι θὰ συμβαδίσωσι. Ἂν τὰ παιδία δὲν ἐννοῶσιν αὐτὰς σήμερον, ἀδιάφορον, θὰ ἐννοήσωσιν αὐτὰς αὔριον. Σπείρετε πάντοτε, μόνον δὲ προσέχετε περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν σπόρων. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὑπάρχουσι φυτὰ δηλητηριώδη! λαμβάνετε μόνον σπόρους ὑγιεῖς, γονίμους, θρεπτικούς, τὸ ἄνθος τῶν σπόρων, περὶ δὲ τοῦ χρόνου τῆς καρποφορίας δότε πίστιν εἰς τὸ παιδίον· θὰ ἐξορλήσῃ ἡμέραν τινά. Τοκίζετε τὴν διδασκαλίαν ὑμῶν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπὶ προθεσμίᾳ.

Ἀ.

ΤΕΤΤΙΓΟΓΡΑΦΙΑ

Ὁ τέττιξ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες οὐχὶ ψυχροὶ παρατηρηταὶ τῆς φύσεως ὄντες καθὼς ἡμεῖς σήμερον, ἀλλ' ἔνθερμοι αὐτῆς θαυμασταὶ καὶ ἐξεταταὶ, εὗρισκον ὑπὸ μὲν τὰ ἄψυχα ζωὴν, τὰ δ' ἔμψυχα ἐθεοποίουν καὶ πλείστους περὶ αὐτῶν ἔπλασσον μύθους. Δὲν ἔβλεπον εἰς τὸ ζῶον σκελετὸν μετὰ μυῶν καὶ νεύρων, ἀλλ' ἀνεκάλυπτον εἰς αὐτὸ ἂν ὄχι τὴν μεταμόρφωσιν θνητοῦ τινος, ἀλλὰ παράδοξα συμβεβηκότα, ἀλλ' ὡραιοτάτας παραδόσεις. Ὁ λύκος δὲν εἶναι τὸ δεινὸν θηρίον τὸ ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν κυνοειδῶν, ἀλλ' ὁ Λυκάων ὃν ὁ Ζεὺς ἕνεκα τῆς ἀγριότητος μετεμόρφωσεν εἰς λύκον· ὁ ἔποψ δὲν εἶναι ὁ τσαλαπετεινὸς, ἀλλ' ὁ ἀπηνὴς Τηρεύς· ἡ ἀράχνη δὲν εἶναι τὸ ἔντομον ἐκεῖνο τὸ συλλαμβάνον μυῖας, ἀλλ' ἡ φιλόδοξος παρθένος ἣν τῆς Ἀθηνᾶς ὁ φθόνος μετεμόρφωσεν εἰς ἀράχνην.—Ὁμολογουμένως ἐν τῶν ὀλίγων ζώων δι' ἃ πάμπολλα ἔγραψαν καὶ εἶπον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶναι καὶ ὁ τέττιξ.

Οἱ Ἕλληνες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐδόξαζον ὅτι ὁ τέττιξ παράγεται αὐτομάτως ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς. Ἡ ἰδέα αὕτη, ἥτις εἶναι ἡ παλαιὰ περὶ τῆς αὐτομάτου πάντων τῶν ὄντων γενέσεως δοξασία, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ θεωρῆται ὁ τέττιξ σύμβολον τοῦ αὐτοχθονισμοῦ καὶ τῆς εὐγενείας. Τούτου ἕνεκεν οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐκαυχῶντο ἐπὶ τῷ αὐτοχθονισμῷ αὐτῶν, ἔφερον ὡς κόσμημα τῆς κεφαλῆς τέττιγας τεχνητοὺς, ἀναδένοντες τὰς τρίχας εἰς κόρυμβον. Ἐδόξαζον δὲ συγχρόνως ὅτι ὁ τέττιξ οὐδὲν τρώγει, τρέφεται δὲ μόνον δι' ὕδατος καὶ δρόσου.

Ἠγάπων δὲ καὶ ἐλάτρευον οἱ Ἕλληνες τὸν τέττιγα κυρίως ἕνεκα τῆς γεύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς φωνῆς. Ὡς ἐξάγεται ἐκ πλείστων χωρίων, οἱ ἀρχαῖοι ἔτρωγον τὸν τέττιγα θεωροῦντες αὐτὸν ὡς ἡδιστον ἔδεσμα καὶ ὡς ὀρεκτικόν, ὡς λέγει ὁ Ἀθήναιος. Ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Ἀναγύρῳ παρεισάγει τινὰ λέγοντα

πρὸς θεῶν, ἔρκμαι τέττιγα φαγεῖν·

ὁ δ' Ἀριστοτέλης προστίθησιν ὅτι κατὰ τὴν γεῦσιν εἶναι νοστιμώτεραι αἱ θήλειαι ὅταν ἦναι ἔγκυοι, καὶ πρὸ πάντων τὰ λευκὰ αὐτῶν ὠά.

Τὴν φωνὴν δὲ τοῦ τέττιγος ἐθαύμαζον οἱ

ἀρχαῖοι καὶ ἐτρελαίνοντο-αὐτὸ δὴ τοῦτο-ἀκούοντες αὐτήν. Διὰ ν' ἀκούωσι δὲ τὴν φωνὴν ταύτην ὡς τὸ δυνατὸν συχνότερα δὲν ἠρκοῦντο τρεφόμενοι ἀνὰ τὰς ἐξοχὰς καὶ τερπόμενοι ἐξ αὐτῆς, ἀλλὰ λαμβάνοντες τοὺς τέττιγας ἐνέκλειον εἰς σιδηρᾶ κλωβία ὅπως περίπου σήμερον οἱ ἡμέτεροι παῖδες ποιοῦσιν διὰ τοὺς γρύλλους. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ τὴν μουσικὴν τέχνην ἐνίοτε παρίστων ὑπὸ τὸ σύμβολον τέττιγος καθημένου ἐπὶ τῶν χορδῶν κιθάρας, καὶ τοῦτο ἀποδίδουσιν εἰς τὴν ἑξῆς παράδοσιν. Ἀγομένων Πυθίων οἱ κιθαρισταὶ Εὔνομος ὁ Λοκρὸς καὶ Ἀρίστων ὁ Ῥηγῖνος προσῆλθον ὅπως διαγωνισθῶσιν ἐπὶ τῆς κιθάρας. Ἦσαν ἀμφότεροι ἔξοχοι εἰς τὴν τέχνην καὶ ἡ νίκη μένει ἀμφιῤῥεπής· αἴφνης μία τῶν χορδῶν τῆς κιθάρας τοῦ Εὐνόμου θραύεται· ἡ νίκη εἶναι βεβαία καὶ τὸ πλῆθος ἄρχεται ἀνευφημοῦν τὸν Ἀρίστωνα· πλὴν κατέχει τῶν κραυγῶν του καθότι ὡραίαν ἀναπέμπει μελῳδίαν ἡ τοῦ Εὐνόμου κιθάρα. Τέττιξ καταβὰς ἀπὸ τῶν παρακειμένων δένδρων ἀντικαθιστᾷ τὴν θραυσθεῖσαν χορδήν· ᾄδει δὲ τόσον ἡδέως, τόσον παθητικῶς ὥστε ὁ Εὔνομος αἴρει τελείαν τὴν νίκην.—Ὑπῆρχε καὶ ἡ ἑξῆς παράδοσις περὶ τῆς μουσικῆς τῶν τεττίγων δυνάμεως. Οἱ τέττιγες ἦσαν τὸ κατ' ἀρχὰς ἄνδρες γεννηθέντες ἐκ τῆς γῆς· ἦσαν ἄριστοι μουσικοὶ καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἐδίδαξαν εἰς τὰς Μούσας τὴν μουσικὴν τέχνην· ἀλλ' ὄντες ἐμπαθεῖς καὶ ἀφωσιωμένοι εἰς αὐτὴν, παρελκόμενοι δ' ἐκ τῆς ἁρμονίας ἐλησμόνουν ᾄδοντες καὶ νὰ φάγωσι καὶ νὰ πίωσιν, ὅπερ προὐκάλεσε τὸν θάνατον αὐτῶν· αἱ Μοῦσαι εὐγνωμονοῦσαι μετεμόρφωσαν αὐτοὺς εἰς τέττιγας ἀφεῖσαι μὲν τὴν δύναμιν τοῦ ᾄδειν, ἐπιπροσθεῖσαι δὲ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ δύνανται νὰ ζῶσιν ἄνευ τροφῆς. Ἡ παράδοσις αὕτη ἐπεξηγοῦσα καὶ τὰς δύο τῶν τεττίγων ἰδιότητας, τήν τε τοῦ ᾄδειν καὶ τὴν τοῦ μὴ τρώγειν, ὅπως τοὐλάχιστον ἐδόξαζον οἱ ἀρχαῖοι, εἶναι ὡραία ἀλληγορία τῶν τεχνιτῶν καὶ ἐπιστημόνων ἐν γένει, οἵτινες εἰς τὴν τέχνην καὶ μόνον εἰς τὴν τέχνην καταγινόμενοι καὶ πρὸς αὐτὴν ἀγάπην ἀκατάσχετον ἀποκτῶντες, λησμονοῦσι πάσας τὰς βιωτικὰς ἀνάγκας.

Καὶ ταῦτα μὲν αἱ παραδόσεις καὶ οἱ μῦθοι περὶ τῆς μουσικῆς δεινότητος τοῦ τέττιγος, ἀλλὰ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ἐπαινοῦσι τὴν τοῦ τέττιγος ᾠδὴν καὶ διάφορα εἰς αὐτὴν ἀποδίδουσι τιμητικὰ ἐπίθετα.

Καὶ ἐν πρώτοις ὁ Ὅμηρος παρομοιάζει τοὺς παρὰ τὰς Σκαιὰς πύλας καθημένους δημογέροντας τῆς Τροίας ἕνεκα τῆς ἡδύτητος τῆς φωνῆς αὐτῶν πρὸς τέττιγας, λέγων

τεττίγεσσιν ἐοικότες, οἵτε καθ' ὕλην
δενδρέῳ ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσιν,

ὄπα λειριόεσσαν! φωνὴν τρυφερόν.

Ὁ δὲ Ἡσίοδος ἐν τοῖς Ἔργοις καὶ ταῖς Ἡμέραις λέγει·

Ἦμος δὲ σκόλυμός τ' ἄνθει, καὶ ἠχέτα τέττιξ
δενδρέῳ ἐφεζόμενος λιγυρὴν καταχεύει ἀοιδὴν
πυκνὸν ὑπὸ πτερύγων, θέρεος καματώδεος ὥρῃ,

καὶ ἐν Ἀσπίδι·

ἦμος δὲ χλοερῷ κυανόπτερος ἠχέτα τέττιξ
ὄζῳ ἐφεζόμενος θέρος ἀνθρώποισιν ἀείδειν
ἄρχεται, ὥτε πόσις καὶ βρῶσις θήλυς ἐέρση
καί τε πανημέριός τε καὶ ἠῶος χέει αὐδὴν
ὕδει ἐν αἰνοτάτῳ.

Ὁ Πλάτων ἐν τῇ ὡραίᾳ περιγραφῇ τοῦ Ἰλισσοῦ τῇ ἐν τῷ Φαίδρῳ δὲν λησμονεῖ τοὺς τέττιγας. Παρατιθέμεθα τὴν περιγραφὴν ταύτην διότι εἶναι κἄτι τι ὡραῖον.

«Νὴ τὴν Ἥραν, καλή γε ἡ καταγωγή. Ἥτε γὰρ πλάτανος αὕτη μάλ' ἀμφιλαφής τε καὶ ὑψηλή, τοῦ τε ἄγνου τὸ ὕψος καὶ τὸ σύσκιον πάγκαλον, καὶ ὡς ἀκμὴν ἔχει τῆς ἄνθης, ὡς ἂν εὐωδέστατον παρέχοι τὸν τόπον· ἥτε αὖ πηγὴ χαριεστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου ῥεῖ μάλα ψυχροῦ ὕδατος, ὥστε γε τῷ ποδὶ τεκμήρασθαι. Νυμφῶν τέτινων καὶ Ἀχελῴου ἱερὸν ἀπὸ τῶν κορῶν τε καὶ ἀγαλμάτων ἔοικεν εἶναι. Εἰ δ' αὖ βούλει, τὸ εὔπνουν τοῦ τόπου ὡς ἀγαπητὸν καὶ σφόδρα ἡδύ· θερινόν τε καὶ λιγυρὸν ὑπηχεῖ τῷ τῶν τεττίγων χορῷ.»

Ὁ Θεόκριτος ἐν τῷ α' αὐτοῦ εἰδυλλίῳ ἐπαινεῖ τὴν τοῦ τέττιγος ᾠδήν. Ὁ Θύρσις ὅστις ᾄδει ἄριστα, τόσον ἄριστα ὥστε ἂν μὲν αἱ Μοῦσαι λάβωσιν ὡς δῶρον τῆς ᾠδῆς των ἀρνάδα οὗτος θὰ λάβῃ ἀμνὸν, ἂν δ' ἐκεῖναι ἀμνὸν, οὗτος θὰ λάβῃ ἀρνάδα, λαμβάνει παρὰ τοῦ αἰπόλου ὡς ἆθλον ἀφοῦ ἔψαλε πεποικιλμένον δέπας· τοιοῦτος ὅμως ὢν παραβάλλεται ἐν τέλει κατὰ τὴν ᾠδὴν πρὸς τοὺς τέττιγας.

Ὑπῆρχε δὲ κοινὴ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἰδέα ὅτι οἱ τέττιγες συγχαίρουσι μετὰ τῶν ἀνθρώπων χαιρόντων καὶ συνευθυμοῦσι μετ' αὐτῶν εὐθυμούντων, ἐκδηλοῦντες ἀμφότερα ταῦτα διὰ τῆς ᾠδῆς. Πρὸς δὲ τούτοις ὅτι τὴν μεσημβρίαν τέρπουσι τοὺς θεριστὰς καὶ πάντας τοὺς ἐργάτας ἐπαναπαυομένους, ὅταν δ' ἐπέλθῃ ἡ τῆς ἐργασίας ὥρα δι' ὀξυτέρων ἤχων ἐξεγείρουσι καὶ παροτρύνουσιν αὐτούς.

Πῶς δὲ παράγουσιν οἱ τέττιγες τὴν ᾠδὴν καὶ ὅτι ἐξ αὐτῶν μόνων ὁ ἄῤῥην ᾄδει, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ θῆλυ, ἦτο γνωστὸν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι οἱ τέττιγες γίνονται ὅπου ὑπάρχουσι δένδρα καὶ μάλιστα ἐλαῖαι, οὐχὶ δ' εἰς ἄδενδρα μέρη· φέρει δὲ τὸ παράδειγμα τῆς πόλεως Κυρήνης, τῆς ὁποίας τὸ μὲν ψιλὸν πεδίον ἐστερεῖτο τεττίγων, ἔβριθον δὲ τὰ περὶ τὴν πόλιν δένδρα.

Ὁ Αἰλιανὸς λέγει ὅτι ἡ θήλεια εἶναι ἄφωνος ὁμοιάζουσα τρόπον τινὰ ἐντροπαλὴν νύμφην, ὁ δ' ἄῤῥην ἀπὸ μὲν τῆς πρωΐας μέχρι τῆς μεσημβρίας σιωπᾷ, ὅταν δ' ὁ ἥλιος μεσουρανήσῃ ἄρχεται νὰ τέρπῃ τοὺς ὁδοιπόρους, τοὺς ἐργάτας

καὶ τοὺς θεριστάς. Ὁ δὲ Θεόφραστος λέγει ὅτι οἱ τέττιγες ὄντες ψυχροὶ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν ᾄδουσιν ὅταν ὁ ἥλιος ἀρχίζῃ νὰ πυροῖ αὐτούς. Ὅτι δὲ τῶν τεττίγων μόνοι οἱ ἄρρενες ᾄδουσιν ἀποδίδει ὁ Αἰλιανὸς εἰς τὸ ὅτι ὑπὸ τῆς φύσεως προτιμᾶται πάντοτε τὸ ἄρρεν καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν πάντοτε ὡραιότερα καὶ κομψότερα τὰ ἄρρενα τῶν ζώων. Ὁ δὲ κωμικὸς Ξέναρχος ἐν τῷ Ὑπνῳ χαλεπαίνων ἐπὶ τῇ τῶν γυναικῶν φλυαρίᾳ ἐπικροτεῖ διότι αἱ θήλειαι τῶν τεττίγων δὲν ἔχουσι φωνὴν καὶ ἀνακράζει

εἶτ' εἰσὶν οἱ τέττιγες οὐκ εὐδαίμονες,
ὧν ταῖς γυναιξὶν οὐδ' ὁτιοῦν φωνὴ ἔνι;

Ὑπῆρχον τόποι ἀνὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ὅπου κατὰ παράδοξον συγκυρίαν οἱ τέττιγες δὲν ᾖδον. Τοιοῦτον παράδοξον ἀνεφέρετο πρὸ πάντων ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Βρεττίας χώρας Ῥηγίῳ καὶ Λοκροῖς τοῖς Ἐπιζεφυρίοις. Τὰς δύο ταύτας πόλις ἐχώριζε ποταμὸς ὁ Ἅλης, καὶ ἐν μὲν τῇ χώρᾳ τῶν Λοκρῶν οἱ τέττιγες ἐρθέγγοντο, ἐν δὲ τῇ τῶν Ῥηγίνων ἦσαν ἄφωνοι· αἰτία δὲ τούτου κατὰ μὲν τὸν Στράβωνα καὶ τὸν Αἰλιανὸν ἦν ἡ φύσις, διότι οἱ Ῥηγῖνοι εἶχον χώραν παλίνσκιον καὶ δροσερὰν, ἐνῷ οἱ Λοκροὶ ἡλιάζοντο καθ' ἅπασαν τὴν ἡμέραν· ἀλλὰ κατ' ἀρχαίαν τινὰ παράδοσιν ἄλλη τις εἶναι τῆς ἀφωνίας ταύτης ἡ αἰτία. Ὁ Ἡρακλῆς θέλων νὰ κοιμηθῇ μεσημβρίαν τινὰ ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ Ῥηγίου ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ ἐθορυβεῖτο ὑπὸ τῶν τερετισμῶν τῶν τεττίγων· μάτην προσεπάθει· ἔστρεφε δεξιά, ἔστρεφεν ἀριστερά, ἀδύνατον· ὀργισθεὶς λοιπὸν παρεκάλεσε τὸν Δία οὐδέποτε πλέον ἐν τῷ Ῥηγίῳ νὰ ᾄλωσιν οἱ τέττιγες, ὅπερ καὶ παρευθὺς ἐγένετο καὶ ἔκτοτε ἐξηκολούθησε γιγνόμενον. Ἀλλὰ καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἀναφέρεται ὅτι εἶδός τι τεττίγων εἶναι ἄφωνον.

Καὶ ταῦτα μὲν καὶ περὶ τῆς φωνῆς· οἱ δὲ Σερίφιοι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Αἰλιανοῦ ἐθεώρουν αὐτοὺς ἱεροὺς καὶ τούτου ἕνεκεν οὐ μόνον τοὺς ἀπαντωμένους νεκροὺς ἔθαπτον, ἀλλὰ καὶ ἐθρήνουν τοὺς ἀποθανόντας, λέγοντες ὅτι εἶναι ἄθυρμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Διὸς Περσέως.

Ἡ μυθολογία κατέταξε τὸν τέττιγα μεταξὺ τῶν μεταμορφώσεων αὐτῆς. Γνωστὸς εἶναι ὁ περὶ Τιθωνοῦ μῦθος, ὃν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐκτενῶς ἀναφέρουσιν ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος. Ὁ Τιθωνὸς ἦν υἱὸς τοῦ Λαομέδοντος καὶ τῆς Στρυμοῦς· τούτου ἐρασθεῖσα ἡ Ἠὼς ἥρπασεν ἐκ τῆς γῆς καὶ μετήνεγκεν εἰς οὐρανὸν γεννήσασα ἐξ αὐτοῦ τὸν Ἡμαθίωνα καὶ Μέμνονα. Ἀλλὰ φοβουμένη μὴ τυχὸν ἀποθάνῃ παρεκάλεσε τὸν Δία νὰ παραχωρήσῃ πρὸς αὐτὸν τὴν ἀθανασίαν. Ὁ Ζεὺς συγκατένευσε, καὶ οὕτως ἡ Ἠὼς ἄφροντις πλέον διήρχετο εὔθυμος μετὰ τοῦ φιλτάτου Τιθωνοῦ τὰς ἡμέρας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ὠκεανοῦ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ἡμέραι διεδέχοντο τὰς ἡμέρας καὶ ὁ καιρὸς παρήρχετο· ἀλλ' ἰδοὺ αἴφνης ἐπί τε τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ γενείου τοῦ Τιθωνοῦ ἤρχισαν ν' ἀναφαίνωνται λευκαὶ τρίχες· ὁ πώγων ἐλευκάνθη, ἡ κεφαλὴ ἐφαλακρώθη, καὶ τὸ γῆρας ἐπῆλθεν ἀδυσώπητον μὲ τὰς ἀπηνεῖς αὐτοῦ ῥυτίδας. Ὁ Τιθωνὸς δὲν ἐκινεῖτο, δὲν ἔτρωγε, δὲν ἔπινε· προσκλαιομένη σπεύδει ἡ Ἠὼς πρὸς τὸν Δία. Ἔ! ἀρκεῖ ἀναφωνεῖ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ὀλύμπου, σοὶ παρεχώρησα τὴν ἀθανασίαν δὲν δύναμαι νὰ σοὶ παραχωρήσω καὶ τὴν αἰωνίαν νεότητα. Ἂν θέλῃς τοὐλάχιστον νὰ τέρπησαι ἀκούουσα τὴν φωνήν του δύναμαι νὰ τὸν μεταμορφώσω εἰς τέττιγα.—Ἡ Ἠὼς μὴ δυναμένη ἄλλο τι νὰ κατορθώσῃ ἠρκέσθη εἰς τοῦτο καὶ ἔκτοτε ὁ Τιθωνὸς μετεμορφώθη εἰς τέττιγα, ὅστις διὰ τοῦτο πολλάκις ἐκλαμβάνεται καὶ ὡς σύμβολον τοῦ γήρατος.

Πολλαχοῦ δ' ὁ τέττιξ ἐγένετο ἀντικείμενον τῆς τέχνης· οὕτως ἀναφέρει ὁ Στράβων ὅτι ἐν τοῖς Ἐπιζεφυρίοις Λοκροῖς ὑπῆρχεν ἀνδριὰς Εὐνόμου τοῦ κιθαρῳδοῦ, ἔχων τέττιγα καθήμενον ἐπὶ κιθάρας δι' ἣν αἰτίαν ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲ κατεσκεύαζον ἐκ παντοίας ὕλης τέττιγας οὓς ἔθετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πρὸς κόσμον, ἀνέθετον δὲ καὶ εἰς τὸν Παρθενῶνα τῇ Ἀθηνᾷ, ὡς τοῦτο βλέπομεν ἐν ταῖς περισωθείσαις τοῦ Παρθενῶνος ἀναγραφαῖς· τοιοῦτοι δὲ διασώζονται καὶ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ καὶ τῷ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας. Καὶ πόλεις δ' ἀπεικόνισαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν νομίσμασι τὸν τέττιγα. Τῶν Ἀθηνῶν ἔχομεν διάφορα νομίσματα μὲ τέττιγα καὶ ὡς πάρεργον καὶ ὡς κύριον σύμβολον· οὕτως ἀπαντᾶται εἴς τι μὲ μονόγραμμα τετράδραχμον, εἰς τετράδραχμον τῶν ἀρχόντων Αυσάνδρου καὶ Γλαύκου καὶ εἰς δραχμὴν τῶν αὐτῶν· εἴς τι δὲ χαλκοῦν νόμισμα ἀπαντᾶται παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ὑποσημαίνει σαφῶς τὴν μουσικὴν αὐτοῦ ἰδιότητα.—Καὶ αἱ πόλεις δὲ Μεταπόντιον τῆς Λευκανίας καὶ Τοῦδερ τῆς Ὀμβρικῆς ἔχουσιν ἀπεικονίσει ἐν τοῖς ἑαυτῶν νομίσμασι τὸν τέττιγα, ἐκείνη μὲν ἐν παρέργῳ, αὕτη δ' ἐν κυρίῳ συμβόλῳ.

Καὶ ποιηταὶ δὲ ὕμνησαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασι τὸν τέττιγα· καὶ ἀνωτέρω μὲν ὁμιλοῦντες περὶ τῆς τοῦ τέττιγος φωνῆς παρεθέσαμεν ἱκανὰ χωρία, ἰδιαιτέρα δ' εἰς αὐτὸν ᾠδὴ εἶναι ἡ χαρίεσσα ἐκείνη ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 32 (43) ἐν τοῖς Ἀνακρεοντείοις φερομένη, ἣν καὶ παραθέτομεν ἐνταῦθα·

Μακαρίζομέν σε, τέττιξ,
ὅτε δενδρέων ἐπ' ἄκρων
ὀλίγην δρόσον πεπωκὼς
βασιλεὺς ὅπως ἀείδεις·
σὰ γὰρ ἐστι κεῖνα πάντα
ὁπόσα βλέπεις ἐν ἀγροῖς,
χὠπόσα φέρουσιν ὧραι.
Σὺ δὲ φιλία γεωργῶν,

ἀπὸ μηδενός τι βλάπτων·
σὺ δὲ τίμιος βροτοῖσιν,
θέρεος γλυκὺς προφήτης·
φιλέουσι μέν σε Μοῦσαι,
φιλέει δὲ Φοῖβος αὐτὸς
λιγυρὴν δ' ἔδωκεν οἴμην·
τὸ δὲ γῆρας οὔ σε τείρει,
σοφὲ, γηγενὴς, φίλυμνε,
ἀπαθὴς, ἀναιμόσαρκε·
σχεδὸν εἶ Θεοῖς ὅμοιος.

Καὶ ἐν τοῖς Αἰσωπείοις δὲ μύθοις φέρονται πολλοὶ μῦθοι ἐνέχοντες τέττιγα μετ' ἄλλων ζώων, ἐν οἷς ἅπασιν ὁ τέττιξ διακρίνεται ὡς εὐφυέστατον καὶ ἡσυχότατον ζῶον· ἀλλ' ὅμως δεινὴν κατ' αὐτοῦ ἐπιφέρει πληγὴν ὁ γνωστὸς ἐκεῖνος μῦθος καθ' ὃν ἤτησε χειμῶνος ὥρᾳ τροφὴν ἀπὸ τοῦ μύρμηκος, ὑφ' οὗ ἐξεδιώχθη μὲ τὴν φράσιν, «ἂν τὸ θέρος ἤδες τώρα χόρευε.» Τὸν μῦθον τοῦτον ἔλαβε καὶ ὁ Γάλλος Lafontaine καὶ οἱ παρ' ἡμῖν μυθογράφοι παριστῶντες διὰ τούτου τὸν τέττιγα ὡς σύμβολον τῆς ὀκνηρίας, τῆς ἀργίας, τῆς ἀπρονοησίας. Τὸν δυστυχῆ! Ἀλλ' ὁ μῦθος οὗτος ἐπιστημονικῶς εἶναι λανθασμένος καὶ πρέπει ἅπαξ διὰ παντὸς ν' ἀποδώσωμεν δικαιοσύνην εἰς τὸν φίλον τῶν γεωργῶν. Ὁ τέττιξ, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ χειμῶνος, τουτέστιν ὁ Νοέμβριος, δὲν ὑπάρχει· αὐτὸς ἤδη ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν, ὥστε ὡς τεθνεὼς δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ τροφὰς ἀπὸ τοῦ μύρμηκος· ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ τέττιξ ζῇ τὸν χειμῶνα οὐδέποτε θὰ προσφύγῃ εἰς τὸν μύρμηκα ἵνα ζητήσῃ τροφὰς, καθότι ὁ μὲν μύρμηξ ὡς σαρκοφάγος τρέφεται μὲ μυίας καὶ καὶ σκώληκας, ὁ δὲ τέττιξ ροφᾷ τὸν χυμὸν τῶν δένδρων.

Περαίνοντες τὴν μακρὰν καταστᾶσαν ταύτην μονογραφίαν προστιθέμεθα ὅτι ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ παροιμίαι ἐκ τοῦ τέττιγος εἰλημμέναι. Παραθέτομεν ἐνταῦθα δύο, αἵτινες κυρίως εἶναι στίχοι τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ Σιμωνίδου περιπεσόντες εἰς παροιμιώδη ἔννοιαν. Ὁ τοῦ Ἀρχιλόχου εἶναι οὗτος:

τέττιγα τοῦ πτεροῦ συνείληφας,

λεγόμενος ἐπὶ ὑβριστῶν οἵτινες γίνονται ἐπιθετικώτεροι πειραζόμενοι, καθὼς ὁ τέττιξ ᾄδει σφοδρότερον ὅταν συλληφθῇ ἀπὸ τῶν πτερῶν. Ὁ δὲ τοῦ Σιμωνίδου στίχος εἶναι οὗτος:

τὸν οὐκ ἐθέλοντα φέρειν τέττιγος ἄεθλον,

καὶ ἐλέγετο κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ τῶν μὴ θελόντων νὰ ᾄσωσιν, εἶτα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μὴ ὁμιλούντων ἐν γένει διὰ τὸ φοβεῖσθαι.[1]

ΜΙΧΑΗΛ Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

* * *

Καταχρηστικῶς λέγεται τὸ ᾆσμα τοῦ τέττιγος, διότι ὁ μηχανισμὸς τῆς φωνῆς του δὲν εἶνε ἐντὸς τοῦ λάρυγγος· ἑκατέρωθεν τῆς κοιλίας τοῦ τέττιγος ὑπάρχουσι κοιλότητες διὰ τυμπανοειδοῦς μεμβράνης κεκαλυμμέναι· ὑπάρχει δὲ ῥῆγμα δι' οὗ εἰσέρχεται ἀὴρ εἰς τὰς κοιλότητας ταύτας. Αἱ μεμβράναι θέτονται εἰς κίνησιν δι' ἰδίων ἰσχυρῶν μυῶν.

Μόνον ὁ τέττιξ ὁ ἄρρην ᾄδει, ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ Ἀνακρέων μακαρίζει τοὺς τέττιγας διότι αἱ σύζυγοί των εἶνε βωβαί.

Ἀ.

1. Αἴσωπος.

ΒΟΥΡΚΟΛΑΚΕΣ ΕΝ ΝΑΞΩ.

Ἡ εὐλογία, ὁρμήσασα ἐξ Αἰγύπτου τὸ 1823 ὡς καταιγὶς, ἀπέκτεινεν ἀπανθρώπως ἐν Νάξῳ καὶ νέους καὶ γέροντας, καὶ ἐκ τῶν διαφυγόντων τοὺς ὄνυχας αὐτῆς πολλοὺς κατέλιπεν ἀναπήρους καὶ δυσειδεῖς, μηδὲ τὸ κάλλος σεβασθεῖσα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων κρᾶμα εἰσὶν εὐτυχιῶν καὶ συμφορῶν, λυπηρῶν καὶ γελοίων, εἰς τὴν ἐπιδημίαν ταύτην ἐπηκολούθησεν ἀστειότατον ἐπεισόδιον, τὸ ἑξῆς·

Μεταξὺ τῶν Ναξίων, μικρὸν γευσαμένων τότε παιδείας, ἐπεκράτουν οὐκ ὀλίγαι δεισιδαιμονίαι, καὶ πρώτη πασῶν ἡ τῶν *βουρκολάκων*· διὸ καὶ ἀδιάσειστος ἦτο παρὰ πᾶσιν ἡ δόξα ὅτι οἱ ἀποθνήσκοντες *ἐβουρκολάκιαζαν*, καὶ ὅτι ἐπιφαινόμενοι ὁλοσώματοι οὐχὶ καθ' ὕπνους, ἀλλὰ εἰς ἀγρυπνοῦντας συγγενεῖς καὶ φίλους, ἔλεγον καὶ ἔπραττον τὰ ἀρέσκοντα. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὺς εἶχεν ἀποστείλει ἡ νόσος εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Πλούτωνος, διεδόθη καὶ ἐπιστεύθη ἡ εἴδησις, ὅτι στασιάσαντες ἀθρόοι ἐν τῷ Ἅδῃ οἱ νάξιοι νεκροὶ, ἐβιάσαντο τὸν Χάρωνα νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτοὺς εἰς τὰ ἄνω. Καὶ καθ' ἑσπέραν, μόλις δύοντος τοῦ ἡλίου, δρομαῖοι ἐπανήρχοντο πάντες εἰς τὰ ἴδια, καὶ συζυγοῦντες περίφοβοι διὰ διπλῶν καὶ τριπλῶν μοχλῶν θύρας τε καὶ παράθυρα, ἐμπεδοῦντες δὲ καὶ διὰ σωρείας στρωμάτων, προσκεφαλαίων καὶ ἄλλων σκευῶν, κατεκλίνοντο στένοντες καὶ τρέμοντες ὡς ὁ Κάϊν. Οἱ βουρκόλακες ὅμως, λεπτυνθέντες ὑπὸ τοῦ θανάτου, εἰσέδυον καὶ διὰ τῶν κεκλεισμένων θυρῶν εἰς τὰ ἄδυτα, καὶ ἐφόβιζον, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκακοποίουν τοὺς ζῶντας. Ὅτε δὲ ἀνέτελλεν ἡ ἡμέρα καὶ ἠνοίγοντο αἱ οἰκίαι, ἐξερχόμενοι ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες διηγοῦντο τρεμούσῃ τῇ φωνῇ τὰ παράτολμα ἔργα καὶ λόγια τῶν βουρκολάκων. Καὶ τοῦτον μὲν ἠπείλησε νὰ ξυλοκοπήσῃ ὑψηλόσωμός τις καὶ σκελετώδης ἐὰν ἠρνεῖτο αὐτῷ τροφὴν καὶ πόσιν, ταύτης δὲ τὴν ξανθὴν καὶ μακρὰν κόμην ἠγωνίζετο ν' ἀνασπάσῃ φθονερὰ γείτων ἀγριαίνουσα ὡς μέγαιρα τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἐκείνης τοὺς περιλεύκους καὶ κυδωνιῶντας κόλπους ἐτόλμησε νὰ ψαύσῃ ἱεροσύλως αὔθαδες ἀλλ' ὡραῖον μειράκιον. Μυλωθρὸς δέ τις κατοικῶν πλησίον ἐμοῦ εἶχε δύο θυγατέρας, ὡραίας ἢ οὐ δὲν ἐνθυμοῦμαι, αἵ τινες φρίττουσαι διηγοῦντο καθ' ἑκάστην πρωΐαν, πῶς βουρκόλακες δύο εἰσερχόμενοι μετὰ πατάγου καὶ ἀναποδογυρίζον-

τες τὰ ἔπιπλα, ἐκτύπουν ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ καὶ ἐγρύλλιζον καὶ παρεβίαζον τὰς θύρας, καὶ *κουκουλωμένας* οὔσας ὑπὸ τοῦ φόβου ἀπεκάλυπτον καὶ παρέσυρον καὶ ἐβασάνιζον ποικιλοτρόπως τὰς ταλαιπώρους δι' ὅλης τῆς νυκτός. Ὁ δὲ πατὴρ, ὅστις ἐξησφαλισμένος ἐντὸς ἑτέρου κοιτῶνος ἠγρύπνει κρατῶν πυροβόλον, ἐπεκύρου τὰ λεγόμενα καὶ ὀδυρόμενος ἐσφραγίζετο διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ. Καί ποτε τοσοῦτον ἐφοβήθη, διότι κατὰ τῆς θύρας τοῦ δωματίου αὐτοῦ κατεφέροντο ἀλλεπάλληλοι καὶ τρομεροὶ κτύποι, ὥστε τολμήσας ἤνοιξε τὸ παράθυρον, καὶ προτείνας τὴν κεφαλὴν ἠρεύνα ἂν ἠδύνατο νὰ σωθῇ. Ἰδὼν δὲ πλανώμενον περὶ τὸ μαγειρεῖόν μου τὸν ἕτερον τῶν βουρκολάκων, ἐπυροβόλησεν ἐν ἀκαρεῖ καὶ κατεκύλισεν αὐτὸν φαρδὺν πλατὺν εἰς τὸ ἔδαφος. Ἐγὼ δ' ἐξεγερθεὶς τὴν πρωΐαν εἶδον, φεῦ! κειμένην ἄπνουν τὴν ἀγαπητήν μου γαλῆν, ἥν τινα περιφερομένην εἰρηνικῶς πρὸ τοῦ παραθύρου μου εἰς ἀναζήτησιν εἰσόδου,

« . . *ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος.*»

Ἦσαν ὅμως καὶ οἱ μὴ πιστεύοντες εἰς βουρκόλακας, οἵ τινες ἀγαπῶντες νὰ φιλοσοφῶσι περὶ τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας καὶ τὰ τεχνάσματα τῶν θνητῶν, ἔμαθον παρελθούσης τῆς ἐπιδημίας ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι ταραξίαι, ἐγκύψαντες μετὰ πολλοῦ ζήλου εἰς τὴν θεωρίαν τῆς θεογονικῆς ἐπιστήμης τῶν ἀρχαίων, πολλὰς δὲ ἀπορίας ἀπαντήσαντες, ἐνόμισαν μαθηματικώτερον νὰ λύσωσιν αὐτὰς, ὡς πάλαι ποτὲ ὁ Ζεὺς, διὰ πειραμάτων· διὸ καὶ μετεμόρφωσαν ἑαυτοὺς μὲν εἰς Δίας, τὰ δὲ δύο ἀθῶα θυγάτρια τοῦ μυλωθροῦ εἰς Λητὼ καὶ Σεμέλην.

Ἐν τοσούτῳ τῶν βουρκολάκων καὶ ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ τόλμη ηὔξανον. Βαθυπώγων τις Πρωτοσύγγελος, (σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἐκκλησία τοῦ Αἰγαίου ἐπλούτει τῷ καιρῷ ἐκείνῳ Σακελλιώνων, Πριμηκυρίων, Συγγέλων, Καστρηνσίων, Ῥεφερενδαρίων, Πρωτεκδίκων, Πρωτονοταρίων καὶ ἄλλων ἀξιωματικῶν, πάντων ἁγίων), γνωστὸς διὰ τὸ φιλομειδὲς καὶ φιλευτράπελον αὐτοῦ, προσβληθεὶς ὑπὸ τῆς εὐλογίας μετέστη εἰς οὐρανούς· ἀλλὰ, καταβὰς δικαιώματι βουρκόλακος εἰς τὸν κόσμον, κατώρθωσε δυνάμει τοῦ σεβασμίου αὐτοῦ πώγωνος νὰ καθυποτάξῃ εἰς τὰ ἴδια νεύματα πάντας τοὺς λοιποὺς συναδέλφους, καὶ νὰ συγκροτήσῃ μυριάριθμον φάλαγγα, ἥ τις προστάτην ἔχουσα τὸν ἅγιον Πρωτοσύγγελον καὶ στρατολογοῦσα καθ' ἑκάστην νεοσυλλέκτους, περιεφέρετο τὴν νύκτα εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἐκορυβαντία καὶ ἐκραιπάλα καὶ ἠλάλαζε καὶ ἐκορύφου τὸν τριγμὸν καὶ τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων.

Καὶ ταῦτα μὲν οἱ βουρκόλακες τῆς Νάξου· ἡμεῖς δὲ σήμερον, ἐνθυμούμενοι ὅτι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ ὀνομαστῇ ἐπὶ σοφίᾳ Γαλλίᾳ, σεβασμιώτατός τις ἐπίσκοπος διεκοίνωσε διὰ μακρᾶς ἐγκυκλίου πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, ὅτι πολλάκις ἐπεφάνη εἰς νέαν χωρικὴν οὐχὶ καθ' ὕπνους ἀλλ' ἐγρηγοροῦσαν, παρθένος λευχείμων ὡς ὁ Ἰωσήφ, ἄυλος μὲν ἀλλ' ὁρατὴ, καὶ ἐβεβαίωσε μεγάλῃ τῇ φωνῇ ὅτι ἦτο ἡ *Ἀσπιλος Σύλληψις*, δὲν ἀποροῦμεν διὰ τὴν εὐπιστίαν τῶν πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν κατοίκων τῆς ἀσόφου Νάξου.[1]

ΧΩΡΙΑ ΤΑΞΕΙΔΕΥΟΝΤΑ

Ὅτε ἡ Ταυρικὴ χερσόνησος προσηρτήθη εἰς τὴν Ῥωσσίαν, εἰς ὃ τὰ μάλιστα συνετέλεσεν ὁ Ποτέμκιν, ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη ἡ Β', ἐνδοῦσα εἰς τὰς προτροπὰς τούτου, ἀπεφάσισε νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς νέας αὐτῆς κτήσεις. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἐπιτήδειος εὐνοούμενος σφόδρα ἐφοβεῖτο μὴ ἡ χαριεστάτη αὐτοῦ δέσποινα, βλέπουσα κόρακας μόνον καὶ γύπας ἀνὰ τὰς ἀχανεῖς στέππας, συλλάβῃ πενιχρὰν ἰδέαν περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρῶν ἐκείνων, ἐπενόησε νὰ αὐτοσχεδιάσῃ καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν, δι' ἧς ἔμελλε νὰ διέλθῃ ἡ αὐτοκρατορικὴ συνοδία πλαστὰ χωρία, ὧν οἱ πλαστοὶ κάτοικοι, πλαστὰ φέροντες ἑορτάσιμα ἐνδύματα, ὑπεδέχοντο διὰ πλαστῶν ἐπευφημιῶν τὴν αὐτοκράτειραν, ἣν κατέθελγε τὸ τοιοῦτο θέαμα. Ὅταν ἐπήρχετο ἡ νὺξ τὰ χωρία μετεκομίζοντο ὀλίγον ἀπωτέρω, ἡ δὲ Αἰκατερίνη ἐθαύμαζε βλέπουσα πόσον πυκνῶς ἦτο κατῳκημένη ἡ χώρα, καὶ πόσα λαμπρὰ εἶχε χωρία, ἅτινα ἓν μόνον εἶχον ἐλάττωμα, ὅτι πάντα ὡμοίαζον κἄπως πρὸς ἄλληλα. Ἐξεδήλωσε δὲ παραχρῆμα τὴν μεγάλην αὐτῆς εὐαρέσκειαν διὰ δωρεᾶς ἐκτεταμένων γαιῶν ἐκ τῶν τόπων ἐκείνων πρὸς τὸν κατακτήσαντα αὐτοὺς Ποτέμκιν, καὶ πρὸς τούτοις ἠβουλήθη νὰ καταλίπῃ μνημεῖον διαρκὲς τῆς διαβάσεώς της, οἰκοδομοῦσα πρωτεύουσαν τῆς χώρας ἐκείνης. Ἀνήγειρε λοιπὸν τὴν Αἰκατερινοσλάβην, μηδόλως ἀμφιβάλλουσα ὅτι ἡ πόλις αὕτη, πρωτεύουσα οὖσα χώρας οὕτω πλουσίας καὶ εὐάνδρου, θὰ διημφισβήτει ἐν τῷ μέλλοντι τὰ πρωτεῖα καὶ τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πετρουπόλεως.

[Lettres sur la Russie par Molinari]. Κ. **

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ὦ! ἑνωθῆτε Ἕλληνες· τὰ πάθη σας ἀφῆτε·
Μήπως καὶ θριαμβεύοντας προδόται σᾶς νικήσουν.
Ἴσως σᾶς κλαύσουν οἱ λαοὶ, ἐὰν καταστραφῆτε,
Πλὴν βασιλεῖς χριστιανοὶ δὲν θὰ σᾶς ἐκδικήσουν!

Béranger.

Τὴν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐπικρατοῦσαν παρὰ τοῖς ἡγεμόσι τῆς Ἑλλάδος ἁπλότητα παριστᾷ θαυμασίως ἡ ἐν τῇ ἀσπίδι τοῦ Ἀχιλλέως εἰκὼν βασιλέως τινὸς, ὅστις σκῆπτρον ἐν χερσὶν ἔχων διηύθυνε τὰ τῶν θεριστῶν ἔργα.

1. Ἱστορικαὶ ἀκριβεῖς εἰδήσεις, ὅτι Ν. Δραγούμης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ, 13.